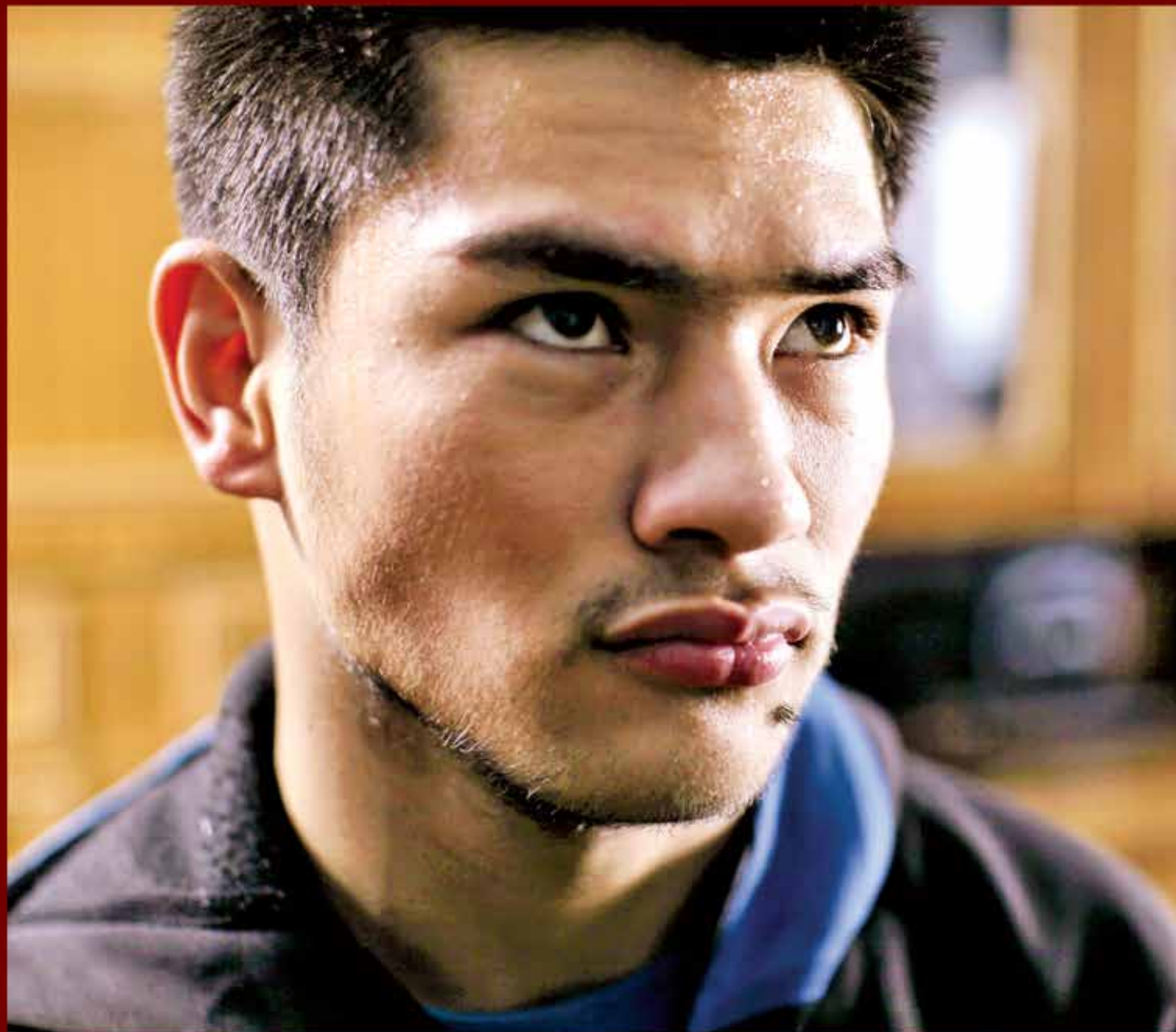

республиканский журнал

ДОСТЫҚ РУЖБА

№ 2 / 2014 /

В номере:

**«БЫТЬ ИЛИ
НЕ БЫТЬ?»**

**«Маған қазақтың «елім»
деген сөзі ұнайды»**

республиканский журнал **ДОСТЫҚ РУЖБА**

Бір ел – бір тағдыр!
Одна страна – одна судьба!

- **Одна страна – одна судьба**
- **Личность**
- **Хранители традиций**
- **Многоликий мир**

Только у нас – и нигде больше –
ВСЕ О НАРОДЕ КАЗАХСТАНА!
Читайте, выписывайте, спрашивайте
во всех отделениях АО «Казпочта»

Подписаться можно с любого месяца
в АО «Казпочта», ТОО «Агентство Евразия пресс»
Подписной индекс: **75215**
Подписка на год: 1800 тенге

Журнал распространяется:
через экспедиторскую службу АО «Казпочта»,
ТОО «Агентство Евразия пресс»,
через МИД РК

Республиканский журнал
«Достық-Дружба»
 Периодичность – 1 раз в 2 месяца
 №2 (77), 2014 г.

УЧРЕДИТЕЛЬ И ИЗДАТЕЛЬ
 ТОО «Журнал «Достық-Дружба»

Директор, главный редактор
 Зейнегуль СЕЙСЕНОВА

Дизайн и верстка
 Гульшат АЛБАЕВА

Редакторы
 Динара АСАН
 Айгуль УАЙСОВА

Над номером работали
 Расул АХМЕТОВ
 Айдын БӘЙМЕН
 Жігер БАЙТІЛЕСОВ
 Раиса БИКМУХАМЕТОВА
 Наталия ИНЖЕВСКАЯ
 Асем КАЛМАН
 Олеся КЛИМЕНКО
 Наталья КОМАРОВА
 Нина МИТЧИНОВА
 Асхат РАЙҚҰЛ
 Айбатыр СЕЙТАҚ

Фото
 Нургиса ЕЛЕУБЕКОВ
 Жамиля КАЛМАНОВА
 Кайрат ТЕМИРГАЛИ
 Айгуль УАЙСОВА
 СВОБОДНЫЕ ИСТОЧНИКИ

Финансы
 Юлия ТЫРСА

Логистика
 Адиль АБДЫКАЛЫКОВ

Адрес редакции
 050000, г. Алматы, Курмангазы, 40, оф. 37
 Тел.: +7 (727) 263 70 20, +7 701 744 37 77
 E-mail: dostyk_d@mail.ru
[HTTP://DOSTYKMAG.KZ](http://dostykmag.kz)

содержание

БАРОККО И ПРАЖСКАЯ ОСЕНЬ «КАМЕРАТЫ КАЗАХСТАНА»

42

Ансамбль классической музыки «Камерата Казахстана» под управлением народной артистки РК, лауреата Государственной премии РК, профессора Гаухар Мурзабековой продолжает музыкальные эксперименты и расширяет границы не только репертуара, но и гастрольных выступлений. Музыку легендарных «Битлз» в барочном стиле исполнили казахстанцы в самом сердце Западной Европы, сказочном городе Прага. Прошлой осенью оркестр побывал на гастролях в Чехии, приуроченных к 20-летию установления дипломатических отношений между Казахстаном и Чешской Республикой. Гастроли состоялись при содействии посольств двух стран. Единственный концерт состоялся в Костеле Святых Симеона и Иуды.

КОРЕЙСКИЙ ФЕНОМЕН 58

Увы, сегодня редко встретишь абсолютно здорового человека! У каждого второго какие-то проблемы со здоровьем. То ли экология виновата, то ли неправильный образ жизни, то ли недостаточно развита сфера оказания медицинских услуг. В нашей стране вопросы здравоохранения, конечно же, являются одними из самых важных. Открываются новые медицинские центры, клиники, научно-исследовательские центры. Наши именитые медики совершают открытия, делают все более сложные и сложные операции, спасая сотни жизней. Однако к специалистам высокого класса (а их единицы!) всегда огромная очередь из страждущих. А время порой не терпит, и тогда казахстанцы ищут иной выход, обращаясь к иностранным специалистам.

Редакция не рецензирует и не возвращает рукописи.

Журнал зарегистрирован в Министерстве культуры, информации и общественного согласия РК. Свидетельство №3699-Ж от 18 марта 2003 года. Тираж 3000 экз.

Подписано к печати: 15.09.2014

Отпечатано в типографии: ТОО «Издательская компания «Бизнес медиа», 050053, г. Алматы, ул. Желтоқсан, 12
Тел.: 7 (727) 232 82 64, 232 82 66

одна страна – одна судьба

КОКШЕТАУ: ДОБРО ПОЖАЛОВАТЬ
В ДОМ ДРУЖБЫ! 4

ВРЕМЯ ВЫБРАЛО НАС! 8

ТАТУЛЫҚ ПЕН ЫНТЫМАҚ – АСЫЛ
МҰРАТЫМЫЗ 13

«ЖҰМЫЛА КӨТЕРГЕН
ЖҮК ЖЕҢІЛ» 17

МАҒАН ҚАЗАҚТЫҢ «ЕЛІМ» ДЕГЕН
СӨЗІ ҰНАЙДЫ... 22

«БІРЛІК – ЕДИНСТВО.KZ» 33

«ВОЗРОЖДЕНИЕ»: ПРОШЛОЕ,
НАСТОЯЩЕЕ, БУДУЩЕЕ 36

ДАЙДЖЕСТ АНК 40

личность

«THE BEATLES», БАРОККО И
ПРАЖСКАЯ ОСЕНЬ
«КАМЕРАТЫ КАЗАХСТАНА» 42

ӘЛІ КҮНГЕ ҚАЗАҚТЫҢ
АЛАҚАНЫНДАМЫН 48

хранители традиций

«ДЭЭЛ» НА ВСЕ СЛУЧАИ ЖИЗНИ
52

многоликий мир

КОРЕЙСКИЙ ФЕНОМЕН 58

«БЫТЬ ИЛИ НЕ БЫТЬ?» 62

«ЗА» И «ПРОТИВ»
СОБСТВЕННОГО «Я» 68

слово редактора

За моей спиной – тот самый центр Киева, который сегодня не узнать... Солнечным утром два года назад мы прилетели в столицу Украины и целый день, в ожидании своего рейса на родину, бродили по Крещатику. Посидели в харчевне неподалеку, полакомились знаменитыми варениками с вишней, с удовольствием порылись в книжных развалах букинистов, где нашли старые издания и Пастернака, и Руставели, и Леси Украинки... Мимо проходила многоязычная толпа. И у всех на лицах были доброжелательные улыбки. Какой-то юноша посадил мне на плечи и руки белых-белых голубей: «Хотите фото на память? Голуби – это же символ мира!». Где ты сейчас, милый украинский паренек? Наступит ли долгожданный мир на твоей родине? Перестал ли Крещатик быть зоной боевых действий противоборствующих сторон? Хватит ли политикам благоразумия, чтобы перековать мечи на орала? Надеюсь, что хватит...

Пожалуй, немногие помнят, что известное выражение «перековать мечи на орала» взято из библейской книги пророка Исайя, предсказавшего некогда, что настанет такое время, когда народы «перекуют мечи на орала и копыя свои на серпы». Конечно же, время мира и благоденствия когда-нибудь настанет, в это стоит верить! Иначе зачем человечеству стараться усовершенствовать этот мир, разрабатывая новые технологии, осваивая межпланетное пространство, придумывая способы продления жизни?!

И пока ученые и политики бьются над решением глобальных задач, мы продолжаем жить своей жизнью, наполненной большими и маленькими победами над своими страхами, своей неуверенностью и даже своими болезнями. На обложке этого номера – Тахир Умаров. Великолепный актер, сыгравший главную роль в фильме «Быть или не быть?» по мотивам шекспировской трагедии «Гамлет. Принц датский». Когда мальчику исполнилось 16 лет, он потерял единственного близкого человека – маму. С тех пор каждое мгновение его жизни стало преодолением невероятных трудностей и преград, потому что Тахир – инвалид с детства. Но он не сдался. И вырос настоящим мужчиной, рыцарем, для которого понятия «честь» и «достоинство» – не пустой звук. Скоро состоится премьера этого удивительного фильма. Обязательно сходите, не пропустите – герой Тахира научит вас ценить каждое мгновение жизни, которые мы порой тратим так бездарно! Милосердие заключается не в том, чтобы время от времени перечислять средства на счета нуждающихся или благотворительных фондов, хотя и это немаловажно. Те, кто обделен в этой жизни хоть чем-то (сироты, инвалиды, одинокие старики), больше всего нуждаются в нашем ВНИМАНИИ, в нашей СЕРДЕЧНОСТИ и ДОБРОТЕ. Будем же добры друг к другу, тогда и мир станет чуточку добрее ко всем нам!

Ваша Зейнегуль СЕЙСЕНОВА

Кокшетау: добро пожаловать в Дом дружбы!

Теперь у акмолинцев эти слова популярной песни ассоциируются с открытым в начале сентября Домом дружбы. Дворец, воздвигнутый на берегу жемчужины Кокшетау – природного озера Копя, стал великолепным украшением областного центра.

Нина МИТЧИНОВА
член Ассамблеи народа
Казахстана

Каждым днем полюбоваться воплощением архитектурного замысла создателей приходят все больше горожан и гостей нашего города. И многие из них переступают порог Дома дружбы, чтобы стать участниками множества проектов, цель которых Президент страны Нурсултан Назарбаев обозначил в своем выступлении на XX сессии Ассамблеи народа Казахстана: «...Дома дружбы должны стать центрами общественного согласия и социальных инициатив». Об этом он говорил и на знаковом для акмолинцев событии – открытии Дома дружбы.

Подчеркивая роль Ассамблеи народа Казахстана в процессе

гармонизации межэтнических и межконфессиональных отношений, Нурсултан Абишевич обратил особое внимание на важность развития культуры толерантности в стране, посещения молодежью Домов дружбы, где они получают возможность наглядно ознакомиться с казахстанской моделью единства и согласия.

Создаваемые во всех регионах страны Дома дружбы становятся воплощением масштабного этносоциального проекта, автором которого по праву можно считать Лидера нации. Давайте вспомним о том, что цель социального проектирования – «создание прототипа, прообраза социальных объектов, социальных процессов, отношений, выработка образцов решений перспективных социальных проблем с учетом доступных ресурсов и намеченных целей».

Сегодня именно Дома дружбы, становящиеся ресурсными и методическими центрами обеспечения деятельности региональных ассамблей согласно Концепции их развития «должны выполнять консолидирующую функцию гражданского общества в сфере межэтнических отношений, стать реальной формой работы с населением, источником, стимулирующим развитие социальных и гражданских инициатив».

В Уставе Акмолинского Дома Дружбы цель его деятельности определена следующим образом: «укрепление национального единства, общественного согласия, создание эффективной системы организационного, финансового и материально-технического обеспечения, функционирования областной ассамблеи, проведение общественно-массовой, научно-аналитической и информационной работы».

В нашем Доме созданы хорошие условия для разработки научно-практических основ построения региональной модели диалога и взаимопонимания культур в условиях полиэтничности. До сей поры, наши ученые работали на сугубо общественных началах. Теперь мы имеем возможность пригласить на этот сложный и ответственный участок работы и штатных работников. Они сконцентрируют свои усилия на разработке научных основ моделирования общекультурного пространства с учетом этнической специфики региона, технологиях практического использования модели в сферах образования, социальных практик, управления, СМИ.

С началом работы Дома дружбы наши возможности, ресурсы значительно возросли, и это налагает на всех членов Акмолинской ассамблеи особую ответственность. Теперь областные этнокультурные объединения работают в одном большом Доме, а это и возможность ежедневного общения, обмена опытом и взаимообогащения. Более того, они становятся методическими центрами для всех районных этнокультурных объединений.

Очень важно, что под одним шаныраком Дома дружбы работают Ассоциация детских и молодежных организаций, Центр по развитию и пропаганде государственного языка, Совет матерей, созданные при областной ассамблее, общественное объединение «Қазақ тілі мен мәдениеті». Молодежи есть, у кого и чему учиться, получить совет. Так на практике обеспечивается преемственность поколений, воспитание достойной смены лидерам этнокультурных объединений.

Акмолинцы рады тому, что смогут изучать родные языки в специально оборудованных для этого классах. Значительно возрастают возможности для изучения государственного языка. Профессиональные хореографы и концертмейстеры, мастера прикладного искусства помогут всем желающим овладеть искусством национальных танцев, песен, ремесел. ➔

Дом дружбы становится центром взаимодействия между областными, городскими органами власти и представителями этнокультурных объединений, площадкой для проведения тематических мероприятий, сближающих людей разных национальностей. В нем кипит творческая деятельность, люди приходят к нам, чтобы прикоснуться к своим истокам, глубже познакомиться с культурой своих предков и культурой людей, живущих рядом.

Для этого, наверное, и нужны Дома дружбы: чтобы люди учились понимать другого, непохожего. А понять — это первый шаг к тому, чтобы принять. И очень важно, чтобы приходили сюда со своими проблемами. Опасно, если человек с бедой, с трудностями остается один на один. И тем более чревато, если эти проблемы связаны с этнической принадлежностью человека. И даже если человеку только кажется, что проблемы связаны с его национальностью. Дом дружбы и носит столь красивое и символичное название, потому что здесь можно найти друзей. Друзей мудрых, понимающих, помогающих.

У Арсения Тарковского есть замечательные строки «Живите в доме — и не рухнет дом...». Чтобы прочнее были стены нашего общего Дома — Республики Казахстан — и работает Акмолинский Дом дружбы. Работает творчески, интересно, плодотворно, ради нашего общего завтра.

ВРЕМЯ ВЫБРАЛО НАС!

Самую первую годовщину Независимости Казахстана мы встречали в Алматы. Наша северо-казахстанская делегация из десяти человек прибыла в тогдашнюю столицу республики на Форум. Накануне по инициативе Н.А.Назарбаева было принято постановление «О проведении с 13 по 15 декабря 1992 года Форума народов РК с участием представителей национальностей и народностей, проживающих в Казахстане».

Раиса БИКМУХАМЕТОВА,
член Союза журналистов
Казахстана,
Заслуженный работник
культуры Республики
Татарстан

Начало девяностых – самое сложное время, когда наша Республика обрела независимость и речь шла об элементарном выживании. На фоне развала Союза, политических страстей и национальных притязаний, граждане бывшего СССР задавались вопросом «Что

делать? Куда бежать?» Это была опасная тенденция. Опрокинутая экономика, энергетический кризис и безденежье, плюс ко всему, доселе неслыханные понятия – таможня, границы, новое гражданство – все это приводило людей в растерянность, порой толкало к крайностям. Особенно здесь, на севере, с прилегающими, привычно общими доселе, российскими регионами. Самый тревожный вопрос – межнациональные отношения – постоянно висел в воздухе, проявляясь в митинговых страстях и эмоциях.

В Петропавловске уже действовало несколько национально-культурных центров, и мы оказались в роли штабов по работе со своими диаспорами. Одни помогали желающим выехать на историческую родину, другие способствовали землякам обрести уверенность в новых условиях. Митинги, что проходили на центральной площади города, зачастую носили хаотичный характер. Вспоминаю, как перед толпой выходил лидер русской общины, музыкант Владимир Максимович Кардашов и мягким голосом произносил: «Люди добрые, да что ж вы делаете? Здесь – наша родина, ведь мы столько лет прожили вместе...» А профессор Феликс Алексеевич Сим, руководитель корейского центра, рассказывал собравшимся, как в 1937 году его семью и сотни корейских семей привезли с Дальнего Востока и бросили зимой на казахстанскую землю, недалеко от Петропавловска, и как местное население помогало им выжить. Все замолкали, как бы примеряя их судьбы на себя.

Декабрь 1992 года. Во Дворце спорта Алматы собрались казахстанцы, занятые в различных сферах деятельности – научная интеллигенция, депутаты и госслужащие разных национальностей, представители религиозных конфессий, руководители национально-культурных центров. Это был первый большой совет со страной, на котором наш Президент решил выслушать и понять настроение людей, выработать стратегию на будущее для сохранения стабильности в многонациональном государстве. А после развала Союза уже имели место конфликты на национальной почве в Прибалтике, на Кавказе, угрожая дальнейшей эскалацией и в других регионах.

Помню, какие жаркие, порой даже резкие дискуссии проходили на Форуме, как тактично и терпеливо обсуждал это Н.А.Назарбаев, призывая к разумному их решению. Обобщая все выступления, Президент рассказал о сложностях переходного периода и о перспективах страны на будущее. Чтобы сохранить межнациональное согласие и стабильность в республике, появилась идея объединения. Именно на Форуме 92 года было принято решение о создании Ассамблеи народа Казахстана.

Вспоминая то время, Н.А.Назарбаев говорит: «Это были годы, когда принимались важнейшие решения, от которых зависел путь нашего государства, когда одно неверное решение могло существенно изменить траекторию движения страны».

В марте 1995 года в Алматы в Доме Правительства состоялась первая сессия Ассамблеи народов Казахстана, на которую были приглашены руководители национально-культурных центров, известные деятели

республики. Главная тема: «За мир и согласие в нашем общем доме». Северо-казахстанскую делегацию представляли: К.А.Омаров – общество «Қазақ тілі», Ф.А.Сим – корейский НКЦ, В.М.Кардашов – общество «Лад», К.Д. Гусейнов – азербайджанский НКЦ, Р.Р.Аракелов – армянский НКЦ, Э.Г.Шутяева – немецкий НКЦ, Р.Г.Бикмухаметова – татаро-башкирский НКЦ, делегацию возглавлял руководитель Малой Ассамблеи СКО – В.П.Маслаков. На первой и последующих сессиях АНК мы обсуждали такие важнейшие темы, как развитие государственного и других языков народов, населяющих республику, воспитание людей в духе патриотизма и интернационализма, проект первой Конституции Казахстана и другие значимые вопросы. Члены Ассамблеи в работе сессии участвовали на правах совещательного и консультативного совета при Президенте РК. По итогам каждой сессии принимались документы, с учетом интересов всех этнических групп республики.

1995 год. Сложнейшая обстановка в стране. Энергетический кризис, живем при свечах и керосинках, замерли предприятия. Вспоминаю, как у нас, в Петропавловске, вся оборонка встала, а это 5 заводов ВПК, выбросив за проходную десятки тысяч людей, которым надо было кормить семьи. То там, то здесь не утихают митинговые страсти о новом гражданстве и границах с Россией. Именно в 95 году началась паспортизация населения Казахстана: надо было определяться с гражданством.

В своей книге «На пороге XXI века» Н.А.Назарбаев пишет: «В самые трудные периоды нашей истории Ассамблея была организатором подлинно народного представительства. Она создавалась как общественный орган консолидации граждан всех национальностей на пути политической, экономической и социальной модернизации страны, сыграв важную роль в решении этих вопросов»

В Казахстане не было межнациональных конфликтов, так как делалось все для того, чтобы предупредить опасность разделения людей по этническому принципу. Многие постсоветские государства пострадали из-за ➔

этого и примеров тому множество. В республике на руководителей регионов, депутатах, общественных деятелях, членах Ассамблеи лежала большая ответственность. От наших действий, каждого произнесенного нами слова зависело настроение людей, вера в будущее страны.

Начинали все заново, как говорится, с чистого листа. Обращение к духовности, истокам, культуре – это не только фундамент отдельного этноса, скорее, философия сосуществования разных этносов вместе. Всем знакомо казахское гостеприимство, немецкая точность, кавказское поклонение старикам, еврейская образованность. И мы с самого начала взяли за правило – учиться всему лучшему друг у друга. Мне очень нравится, когда на наш праздник «Сабантуй» приходят взрослые и дети разных национальностей, демонстрируют свое искусство и охотно играют в татарские игры! Это же так просто и так по-человечески тепло! Жить, уважая друг друга!

В 2001 году в новой столице Астане состоялась сессия АНК, накануне празднования 10-летия Независимости Казахстана. После

официального заседания, на котором многим членам Ассамблеи, в том числе и автору этих строк, были вручены Юбилейные медали, вечером организовали фуршет по приглашению Президента Н.А.Назарбаева.

На каждой очередной сессии Ассамблеи народа Казахстана главной темой разговора было укрепление национального единства, безопасности и дальнейшего развития страны. За прошедшие годы АНК выполнила свою основную функцию, способствуя эволюционному развитию и динамичному продвижению Казахстана в новых условиях. Опыт работы Ассамблеи народа Казахстана теперь широко известен за рубежом.

Вспоминается приезд на XV сессию АНК в Астану. Традиционно, до начала работы сессии, каждую делегацию встречали шефы, и мы имели возможность осмотреть новостройки молодой столицы. Всякий раз, путешествуя по городу, удивлялись оригинальным архитектурным комплексам, дворцам, музеям, стадионам, паркам, современным автобанам.

В 2010 году экскурсия для северо-казахстанской делегации оказалась особенной.

Мы ехали в Алжир. Нет, это – не государство, что на севере Африки...

Это – бывшая страна в стране по имени ГУЛАГ, что находилась в нескольких десятках километров от Акмолы, в голой казахстанской степи на «семи ветрах». «Акмолинский лагерь жен изменников родины» – вот так расшифровывается аббревиатура АЛЖИР. Надо же было такое придумать в 1937 году для борьбы с собственным народом...

Мы ехали молча, как бы примеряя на себя этот страшный путь к человеческому унижению и гибели. Хоть и минуло с тех пор более 70 лет, но жутковато было на душе. И вроде степь не такая голая, повсюду – обустроенные поселки, и асфальт ровный, по которому мчался наш автобус, а вместо Акмолы выросла новая прекрасная столица Казахстана – Астана, куда приехали мы для участия в очередной сессии Ассамблеи народа Казахстана. Проработав много лет в телевизионной журналистике, я занималась изучением материалов массовых политических репрессий, записывала интервью с детьми погибших, а также депортированными, ссыльными, было снято несколько фильмов на эту тему. Но то, что мы увидели здесь, потрясло всех. От лагеря сохранился лишь один товарный вагон, в котором перевозили женщин и детей.

Все бараки были снесены в годы освоения целины. Так вот, этот единственный вагончик с нарами, 1926 года выпуска, рассчитанный на 40, перевозил по 70 человек. Бесценная музейная редкость. Он стоит одиноко в стороне... Заглянув внутрь его, теряешь чувство времени. На нарах полулежит муляж женщины в фуфайке, платке, валенках и смотрит прямо на тебя. Застывший взгляд, ужас и безысходность в ее стеклянных глазах, в буквальном смысле слова, пронзают душу. Я не смогла, не посмела повернуть к ней фотоаппарат и сделать снимок. Все молчали в оцепенении.

Затем нам показали документальный фильм о жертвах этого лагеря, музейные экспозиции, фотографии. Мы подошли к бесконечно длинной черной мраморной стене-мемориалу. Фамилии, имена женщин и детей, сосланных в АЛЖИР целыми семьями. Это – «жены изменников Родины» из разных регионов СССР. Восемь тысяч замученных и безвинно загубленных жизней со всего «великого могучего», здесь, в холодной казахстанской степи.

А если сюда прибавить еще и жертвы карагандинских лагерей, петропавловских пересыльных тюрем, да плюс тысячи и тысячи депортированных народов Кавказа, Западной Украины, Поволжья,

Дальнего Востока – вот и получается почти полный семейный портрет казахстанцев.

В те безжалостные годы сталинской деспотии, люди разных национальностей, став врагами народа, оказались в Казахстане. Выжившие до сих пор с благодарностью вспоминают о том, как казахи оказывали им помощь, делились питанием, жильем, теплом, чтобы не им дать погибнуть. Для многих Казахстан стал второй родиной, здесь родились и живут их дети и внуки. Более 130 различных этносов насчитывает сегодня казахстанская семья. Десятилетиями люди здесь трудились и всегда жили мирно.

Выступая на XV сессии Ассамблеи народа Казахстана, Президент Н.А.Назарбаев уделил этому вопросу особое внимание. Он сказал: «Единство народа Казахстана держится на трех столпах.

Во-первых, это наша общая история. Из ее драматических страниц важно извлечь необходимые уроки, не повторяя ошибок.

Во-вторых, это общие для всех казахстанских этносов ценности.

Мы вместе создаем огромное культурное наследие, разделить которое невозможно.

И, наконец, третья опора – это наше общее будущее. С обретением независимости, казахстанцы сообща сделали свободный выбор собственной судьбы.

У нас будет все, если мы передадим своим детям и внукам чувства дружбы и братства, доверия и толерантности».

Н.А.Назарбаев проанализировал деятельность Ассамблеи, которая сыграла важную роль в истории страны, как главный механизм межэтнического и межконфессионального согласия и поблагодарил тех, кто поддержал президента в то непростое время.

Действительно, это была очень сложная и ответственная функция – возглавлять национальные центры в эпоху становления нового государства. Мы были, своего рода, полпредами в регионах. Мы разъясняли людям нововведения в политической жизни, встречались со своими диаспорами, выходили на общегородские митинги, помогали разобраться землякам, растерявшимся под тяжестью социальных невзгод, и успокоить их.

Я горда тем, что всегда была в команде нашего Президента, и мы способствовали сохранению мира в своем регионе, а значит, во всей многонациональной стране.

«Дружба и единство нашего народа – основное условие поступательного развития страны, – сказал в заключение Н.А.Назарбаев, обращаясь к членам Ассамблеи, – Мы живем в эпоху, когда все страны тесно взаимодействуют. Кризис, который охватил весь мир, еще не закончился. Трудности, приобретшие глобальную окраску, могут вернуться. Поэтому, сохраняя наше самое большое богатство – независимость, для укрепления государства нам в первую очередь нужно единство!»

И как всегда, в зале, а это происходило во Дворце Мира и Согласия, сидели представители всех этносов страны, руководители национально-культурных центров, депутаты парламента, члены правительства. Звучали ритмы и мелодии многонационального Казахстана. Глядя на эту позитивную сцену, думалось о добром и теплом доме, в котором мы живем, о будущем наших детей и внуков.

И вновь вспомнилась долгая степная дорога, по которой в разные годы съезжались в Казахстан люди и обрели здесь свою родину. Благодаря уважению друг к другу и взаимопониманию, мы вместе строим новую жизнь. Потому что все мы – дети Земли!

И еще хочется рассказать о сессии АНК, что проходила в год празднования очередного юбилея нашей страны.

«Независимый Казахстан – 20 лет мира, согласия и созидания» – так прозвучала тема сессии Ассамблеи народа Казахстана, что состоялась в

Астане в 2011 году накануне Дня Единства.

Еще до начала заседания, во Дворце Мира и Согласия, вокруг царило праздничное настроение. Самое приятное – встречи коллег, друзей, которые на протяжении многих лет занимались общим делом. Мы обменивались впечатлениями, радовались тому, как хорошеет новая столица-Астана, как изменился Казахстан, где мы дружно живем, без потрясений и что особенно ценно сегодня, на фоне революционных переворотов и гражданских войн, что происходят во многих регионах мира.

Именно все это вместе и есть основа сохранения межнационального согласия в нашей стране, о чем говорилось на сессии АНК, посвященной 20-летию Независимости Казахстана.

Говоря о Дне единства народа Казахстана, Президент Н.А.Назарбаев подчеркнул: «Это один из самых главных праздников созданного за 20 лет нашего общего Дома – родного Казахстана. Мы возвели крепкие стены. Прочно укреплен наш шанырак. Прозрачны наши окна. Двери нашего дома широко открыты для всех друзей по всему свету. Мы создали нашу уникальную казахстанскую семью».

В своем докладе Лидер нации определил приоритетные задачи, стоящие перед Ассамблеей по укреплению общенационального единства казахстанцев. В заключение он привел слова Абая, который говорил: «В предрассветный час темнее всего»... Мы проявили мужество в 90-х, мы выдержали сильнейшие за всю историю мира глобальные экономические кризисы. Мы видели, как рушатся империи. Все это происходило на наших глазах.

Вопреки всему, Казахстан пережил невзгоды. Наша страна растет и укрепляет свои позиции.

Казахстанцы объединяются вокруг решения титанических задач и добиваются успехов. Наша страна становится сильнее, мы все становимся сильнее!».

«Одна страна – одна судьба» – основной принцип сохранения мира, единства и согласия, выдвинутый Президентом Казахстана Н.А.Назарбаевым, дает надежду на будущее и стабильность в нашем обществе.

На XVII сессии Ассамблеи народа Казахстана был дан праздничный концерт, в котором приняли участие исполнители из стран бывшего Союза – Ринат Ибрагимов, Роза Рымбаева, Полад Бюль-Бюль Оглы, Надежда Чепрага, «Песняры», «Самоцветы».

Красивые мелодии, светлая аура, национальные ритмы наполняли наши души добрыми чувствами, хотелось сказать каждому спасибо за эти мгновения.

Ведь человек только в гармонии с самим собой и добрыми намерениями способен сделать мир чище и справедливее!

ТАТУЛЫҚ ПЕН ЫНТЫМАҚ – АСЫЛ МҰРАТЫМЫЗ

Айгүл УАЙСОВА,
Астана

А. Гумилев атындағы ЕҰҰ-нің Қазақстан халқы Ассамблеясы кафедрасының ашылғанына көп бола қойған жоқ. Қазақстандық ноу-хау – этносаралық қарым-қатынастың қазақстандық моделін өскелең ұрпаққа жеткізуге мүмкіндік беретін ғылыми-методологиялық негіздеме қалыптастырып, көпшілікке жеткізуді көздеген. Кафедраның дәріскерлері де өзгеше. Олар – Парламент және Сенат депутаттары, белгілі саясаткерлер, ғалымдар, Қазақстан халқы Ассамблеясы мүшелері және қоғам қайраткерлері, мемлекеттік қызметкерлер. Осы орайда, Парламент Сенатының депутаты, аталмыш кафедраның меңгерушісі, профессор Анатолий Башмаковпен кездесіп, кафедра жұмысымен танысқан едік.

◀ – Құрылғанына жиырма жылға жуық уақыт болған Қазақстан халқы Ассамблеясы ұлтаралық бірлік пен келісімді сақтауда маңызды қоғамдық институт болып қалыптасты.

Биыл өткен Ассамблеяның XXI сессиясында Елбасымыз жастарға, Тәуелсіздігіміздің құрдастарының қатысып отырғанына көңілі толып: «Мен бұдан тағаттылық, достық пен бауырластық идеяларын қазақстандықтардың жаңа буынының бүкіл ғасырларға қабылдауының жақсы нышанын көремін. Бұл біздің босқа жұмыс істеп жатпағанымызды білдіреді! Бұл бейбітшілік пен келісімді сақтаушы ретіндегі ассамблеяның сенімді тірегін кез келген сөзден артық бейнелейді» деп атап өтті.

Президенттің осынау сенім арта сөйлегені бізге тағы бір қосымша жауапкершілік жүктейді. Яғни, Қазақстан халқы Ассамблеясының этномәдени бірлестіктерімен тығыз байланыста болып, студент жастардың Қазақстандағы барша ұлттардың мәдениеті, салт-дәстүрімен танысуына мүмкіндік тудыратын іс-шараларды ұйымдастыруға мұрындық болуымыз керек.

Кафедра қызметкерлері ҚХА ғылыми-әдістемелік жұмысын түрлендіруге атсалысуда. Мысалы, олар елордадағы ғылыми құрылымдармен, сондай-ақ, үкіметтік емес ұйымдармен бірлесе жұмыс істеп, «Этностық тағаттылықтың әдістемелік негіздері» атты анықтамалық жинақ әзірлеуге кірісіп кетті.

– Бұл бастама баянды болып, басқа да жоғары оқу орындарында осындай кафедра ашылып жатыр деп естідік.

– Иә, заман талабынан туындап отырған қажеттілік болған соң, жаңалық жер-жерге тарап, қолдау тауып жатыр. Биыл 1 наурызда, яғни, ҚХА құрылған күні С.Торайғыров атындағы Павлодар мемлекеттік университетінде және А.Мырзахметов атындағы Көкшетау университетінде дәл осындай кафедралар ашылды. Алдағы уақытта Астанадағы С.Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық университетінде, Ұлттық өнер университетінде, Қызылорда, Қостанай

және т.б. қалалардың жоғары оқу орындарында осы іспеттес кафедралар ашылады деген жоспар бар.

– Сіз соңғы сессияда Қазақстан халқы Ассамблеясы төрағасының орынбасары болып сайландыңыз. Қоғамдық негіздегі жаңа міндеттің алға қойған жоспарлары туралы айтсаңыз?

– Жақында «Нәсілдік кемсітушілікпен күресу туралы» халықаралық конвенцияның орындалу мәселелері бойынша Женеваға қазақстандық делегацияның құрамында барып келдім. Еліміздегі этносаралық бірлік пен қоғамдық келісімнің қазақстандық моделін әлемге жарқыратып жеткізудің тағы бір тамаша мүмкіндігі болды. Біздің баяндаманы қорғауға келгенде қатысушылардың қызығушылығы басым болды. Олар соңынан ассамблеяның жұмыс тәжірибесімен алмасу үшін Қазақстанға делегациялар жіберетіндерін айтты.

ҚХА осы мақсатта көптеген елдермен байланыс орнатты. Ондай елдердің қатарында Франция, Германия, Ұлыбритания, АҚШ, Швеция, Түркия, Қытай, Ресей, Испания, Голландия, Израиль тәрізді мемлекеттер бар. Халықаралық сарапшылар қазақ елінде тұрып жатқан барлық ұлт пен ұлт өкілдерінің мүдделерін жүзеге асырудағы және сол арқылы этносаралық қарым-қатынастардың үйлесімділігін қамтамасыз етудегі саясаттың дұрыстығын, алысты болжаған көрегендік екенін мойындауда. Татулық пен ынтымақты ту еткен қазақстандықтардың өмір сүру үлгісі өзге елдің қызыға қарайтын асыл мұратына айналды десек асылық айтқандық емес.

– Бұл ретте, Елбасының Қазақстан халқы Ассамблеясындағы айрықша рөлін айтасыз ғой...

– Әрине, 1995 жылы Қазақстанда ұлттық саясатты жүзеге асыратын, республикалық және өңірлік, жергілікті ұлттық-мәдени орталықтардың жұмысын біріктіретін теңдессіз қоғамдық институт құрылуымен Қазақстан тарихында жаңа дәуір басталды. Оны Тұңғыш Президенттің есімімен байланыстыру өте әділетті болар еді. Алыс жылдардың асқарында да, жақын болашақтың жүзінде де қазақ мемлекеттігінің дамуы «Назарбаев феномені» ықпалында болады.

Виктор Гюгоның «Ұлы дәуірге – құдіретті адамдар керек» деген сөзі бар. Менің бұған қосып айтарым, ұлы адамдар биік мақсаттарды көздеп, жасампаздық қуатымен оны жүзеге асырады.

– Сіз Сенат депутаты ретінде алыс-жақын шетелдерде жиі болып тұрасыз, ондағы қазақ ұлтының өкілдерімен кездесуіңіз жайында естіп жатамыз.

– Жақын күндерде этникалық қазақтар көп шоғырланған көршілес мемлекеттерде болып, онда тұрып жатқан қазақтардың сол елдің экономикасына қосып жатқан үлесі жайында біліп, әлеуметтік ахуалымен танысып қайтуды жоспарлап отырмыз. Арнайы топтың құрамында өнер қайраткерлері, белгілі тұлғалар, депутаттар, Ассамблея мүшелері болмақ. Омбы қаласында болған кездесуіміздің нәтижелі болғанын айтқым келеді. Біздің сапарымыздың мәні деп те айтуға болады, яғни, губернатордың немесе парламент депутатының баяндамасын тыңдаймыз. Ресми ақпарат көзінен алған мәліметтерге қоса, қазақ бауырларымызбен жеке кездесулер, солардың ауылындағы жиналыстар біздің сапарымыздың мәнін аша түседі деуге болады. Алдағы уақытта Қазақстан халқы Ассамблеясы төрағасының орынбасары ретінде бұл жұмыстарымыз бір жүйеге енеді деп ойлаймын. Жалпы, қазақ пен орыс этносының тереңге кеткен тамырының бұлкілі бірге деуге болады. Түріміз өзге болса да, ғасырлар бойы тіні бекіген туысқандық қарым-қатынас мысалдарын бүгіннен де көп келтіруге болады. ➡

➤ Виктор Назаров – Омбы облысының губернаторы. Ол қазақ баласын асырап алып, оған өз тегін берді. Енді Виктор Иванович пен Галина Михайловнаның ұлты қазақ ұлы бар.

Ал астаналық хирург корей Юрий Пя тағы бір ота жасады. Кенеттен қайтыс болған әйелдің ұлы Игорь Воротников батыл шешімімен анасының жүрегі мен бүйрегін ағзаны ауыстыру кезегінде тұрған екі жасқа сыйлады. Енді анасын жоғалтқан Игорьдің екі бауыры бар: бірі – Жәнібек Оспанов, екіншісі – Евгений Кунц.

– Еуразиялық экономикалық одақ жайы сөз болғанда көне көршілердің осы татулығы ескеріледі деп ойлайсыз ба?

– Сөз жоқ, бұның бәрі Еуразиялық экономикалық одақтың негізіне арқау болып өрілуі керек. Әрине, одаққа енген мемлекеттердің ұлттық мүддесі – экономикалық жаңғырулар, сауда, технологиялар мен білім беру және гуманитарлық ынтымақтастық.

Жасыратыны жоқ, ынтымақтастықтың бір үлгісі ретінде Еуропалық одақты мысалға аламыз. Алайда, ол одақ тек қана нарық пен капиталдың мүддесіне негізделген. Бұл да жөн. Бірақ, біз рухани қазықтың мықты қағылғанын қалаймыз. Себебі, бізді еуропалық мультимәдениеттің дағдарысы алаңдатады. Этникалық қарым-қатынастардың шиеленісіп, оның неге әкеп соғып жатқанының куәсі болып жатырмыз.

Еуропаның басты қалаларындағы мешіт салдырмауға тыйымды сөз етпегеннің өзінде, бір жынысты некенің адамзат баласын ұшпаққа апармайтыны білуіміз керек.

«ЖҰМЫЛА КӨТЕРГЕН ЖҮК ЖЕҢІЛ»

Айдын БӘЙМЕН,
журналист, Астана

КР Парламенті
Мәжілісінің депутаты,
Қазақстан халқы
Ассамблеясының мүшесі Розақұл
ХАЛМҰРАДОВПЕН сұхбат:

Розақұл Сатыбалдыұлы, Мемлекет басшысының биылғы Жолдауы еліміздің 2050 жылға дейінгі кезеңін қамтығаны белгілі. Жолдауда айқындалған мақсаттар бар, жүктелген міндеттер де аз емес. Уақыт болса, зымырап өтіп бара жатыр... Ендеше, өз ойларыңызды ортаға салсаңыз?

Елбасының 1997 жылдан бастау алған жыл сайынғы Жолдауы биыл 18-ші рет болды. Әр жыл сайын Президент еліміздің таяу жылдарды қамтитын және ұзақ мерзімді жоспарын белгіліп, Қазақстанды дамыту жолындағы үкіметтің, атқарушы биліктің алдында тұрған міндеттерді нақтылап ➡

айтып береді. Жолдаудан Қазақстанның әрбір азаматы «Мен осы Жолдауды орындау үшін не істеймін керек? Сол Жолдау маған не береді?» деп өзіне қажетті тұсын іздейді, мына қоғамнан өз орнын табуға әрекет жасайды. Сондықтан да Қазақстан халқы Елбасы Жолдауын жылдың басындағы ең негізгі құжат ретінде қарап, әр уақытта оны шын ниетпен, сеніммен асыға күтеді. Осы тұрғыдан алғанда, биылғы Жолдауда Елбасымыз халқымыздың көңілінен шығатын бастамаларды жария етті.

Бұл 2012 жылғы желтоқсанда жария етілген «Қазақстан-2050» стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Жолдаудың жалғасы іспетті болды және сол жолы алға қойылған міндеттің, яғни, әлемдегі дамыған отыз елдің қатарына кірудің жолдарын нақтылап берді. Елбасы 2050 жылға дейінгі уақыт аралығын жеті бесжылдыққа бөлді және екі кезеңге, яғни, 2030 жылға дейін және одан 2050 жылға дейінгі кезең деп бөліп, сол жылдар ішінде не істеу керек, қандай жетістікке қол жеткізу қажет, қандай проблемаларды шешу керек, міне осылардың әрбірін нақтылап, шегелеп, анықтап берді.

Алда тұрған отыз елдің қатарына ену міндетін іске асыру үшін жеті басымдықты айқындап берді. Жинақтай келгенде сол жеті бағыттың ортақ мақсаты – еліміздің экономикасын көтерудің нәтижесінде халқымыздың тұрмысын, әл-ауқатын жақсарту.

Бүгінгі таңда әркімнің атқарып жатқан жұмыстары бар, әркімнің өз көзқарасы бар. «Мен осы салада еңбек етіп, еліме өз үлесімді қосамын» деген арман-мақсаты болатыны сөзсіз.

Биылғы Жолдаудағы менің көңіліме жақындау болған бірнеше бағыттар бар. Соның бірі – агроөнеркәсіп кешенін

дамыту. Бұл саланы Елбасы екінші басымдық ретінде алып отыр. Себебі әлемде халықтың саны жылдан жылға өсіп келеді. Тұрғындардың қатары көбейген соң, азық-түлікке деген сұраныс та арта түседі. Мысалы, кез келген адам өзінің үстінде пальтосы не костюмі, аяғында бәтеңкесі болса, оны бірнеше жыл бойы күтіп киюіне мүмкіндігі бар. Бірақ адам тамақты күнде жеуі қажет. Оның үстіне таңертең және түсте тамақтанасың, кешке де тамақ жеп жатуың керек. «Тамақты бүгін жемей-ақ қояйын, келесі аптада тамақтанамын» дейтін ешкім болмайды. Сол себепті азық-түлік сұранысы арта беретін болады. Елбасы да осы жайтты айтып өтті. «Қазақстанның агроөнеркәсіп кешенін инновациялық бағытқа түсіру маңызды. Бұл – біздің дәстүрлі саламыз», – деді Мемлекет басшысы. Сондықтан Қазақстанның ауыл шаруашылығын дамытудағы үлкен мүмкіндіктерді пайдалануымыз қажет. Алла тағала қазақ халқына, Қазақстанға жерді молынан берген. Біз жер көлемін бойынша әлемде тоғызыншы орында тұрамыз.

Еліміздің агроөнеркәсіп саласын дамыту бағытында Сіздің қандай ұсыныстарыңыз бар?

Ертеректе 222 млн гектар ауыл шаруашылығының жері болатын. Қазір соның 91 млн гектар жері ауыл шаруашылығы айналымында. Суармалы алқаптарымыздың көлемі 2,5 млн гектар болған. Қазір соның 1,4 млн гектарын пайдаланамыз. Қалғаны айналымнан шығып қалған. Осы орайда, Елбасы жерді тиімді пайдалану туралы нақты тапсырма берді. Жерді кез келген адамға емес, қайта қарап, оны пайдаланып, өзі пайда табатын және халыққа пайда беретін, сапалы өнім өндіретін адамдарға беру мәселесін көтерді. Мен мұны өте дұрыс мәселе деп ойлаймын.

Елбасы ауыл шаруашылық жерлеріне инвестиция тарту және озық технологиялар енгізуді ескеріп, жалға бергенде ғана бәсеке күшейетінін, ауыл шаруашылығында бизнестің дамуына, фермерлер кооперациясы үдерісіне, жерді тиімді пайдалануға бөгет жасайтын барлық кедергіні жою қажеттігін айтты.

Елбасының бұрынырақ берген тапсырмасы бойынша пайдаланылмай, бос жатқан жерлерді анықтап, оны мемлекеттің игілігіне қайтарып, ертеңгі күні ол жерлерді нақты игеретіндерге бөліп беру жұмыстары атқарылып жатқан еді. Соны тездетіп ретке келтіру қажет. Жерді пайдалануды жолға қою қажеттігін айтты. Өйткені азық-түлік өнімі сол жерден алынады. Айталық, 1 млн. гектар суармалы жер айналымнан шығып қалды делік. Сол алқапты қайтадан пайдалану үшін іске қоссақ, әр алқапта екі адамнан жұмыс жасағанның өзінде, екі млн. адамның тұрақты жұмыс орны болады. Әр гектардан 500 мың теңгеден табыс табатын болса, елдің жалпы ішкі үлесіне жарты триллион теңге қосылады. Қазақстан Республикасында агроөнеркәсіптік кешенді дамыту жөніндегі 2013 – 2020 жылдарға арналған «Агробизнес-2020» бағдарламасы бар. Мемлекет басшысының 2012 жылғы Жолдауында 2050 жылға қарай ЖІӨ-дегі ауыл шаруашылығының үлесін бес есеге көбейту, 2020 жылға қарай ауыл шаруашылығын мемлекеттік қолдаудың көлемін 4,5 есе арттыру және еңбек өнімділігін ұлғайту міндеттері алға қойылған болатын.

Ауыл шаруашылығы өнімінің көлемін арттырудың негізгі бір факторы – осы суармалы жер алқаптарын көбейту. Өйткені суармалы алқап тұрақты өнім береді. Енді осы мәселе бойынша жұмыстар жүргізілуі керек. Жолдауда жерге қатысты айтылған ең негізгі мәселе осылар.

Халықтың әл-ауқатын жақсарту жолында тағы қандай басты мәселелерге маңыз берген жөн деп ойлайсыз?

Мемлекет басшысы өз сөзінде шағын және орта кәсіпкерлікті дамыту мәселесін көтерді. Осы бағытта көп жұмыстар жасалып та жатыр. «Бизнестің жол картасы – 2020» атты бағдарлама бар. Аталған салаға үлес қосамын дегендерге шағын несие де беріліп жатыр. Елбасының тапсырмасы бойынша жөнсіз тексерулерді азайту ісі қолға алынды. Заңдарға толықтырулар да енгізілді. Яғни, заңнамалық тұрғыда мәселелер шешіліп келе жатыр. Президент бұл тұрғыда үкімет, барлық атқарушы билік жүйесі шағын және орта кәсіпкерлікке тек қана қолдау көрсететін органға айналуы керек деген міндеттеме қойып отыр. Егер аудан, қала, облыс әкімшілігі шағын және орта кәсіпкерлікке Елбасының көзімен қарайтын болса, Елбасы айтқандай жұмыс жасайтын болса, аталған сала әлдеқайда ілгері басып кеткен болар еді. Президент шағын және орта бизнестің үлесін 2050 жылға қарай Қазақстанның жалпы ішкі өнімінің кемінде 50 пайызына жеткізу мәселесін қойды. Бізде осыдан он жыл бұрын бұл көрсеткіш 17-20 пайыз көлемінде болатын, әлі сол деңгейден аса алмай тұрмыз.

Елбасының тағы бір айтқан ойы көңілімізге қонды. Қазақтың салт-дәстүріне сәйкес келетін идеяны алға тартты. Ол шағын бизнесті атадан балаға мұра ретінде қалдыру мақсатында отбасылық дәстүрге айналдыру қажет екенін айтты. Бұл тамаша ұсыныс. Айталық, бір адам ауылда күнбағыс майын шығаратын шағын цех ашып, ол әкеден балаға беріліп, өнім өндіру ауқымы ұлғая берсе, жұмыс істейтін адамдардың саны арта берсе, міне, ол да отбасылық мұраның бір көрінісі болмақ. Отбасылық бизнеске жол ашуымыз қажет.

Отбасылық бизнесті дамытушыларды баспасөзде де насихаттаған жөн шығар? Бұрын ауылдарда шебер ұсталар болған еді ғой?

Иә, атадан балаға мұра болған мамандықтар аз емес. Қолөнер шеберлері көп, іскерлер кілем тоқыды, ағаш немесе темірден түйін түйген ұсталар болды. Бір әулеттің атағын шығарған құмыра, бағалы ыдыстар жасайтын шеберлер де көп. Бір азамат ұлттық қолөнер бұйымдарын жасаумен айналысса, ол елдің тарихи-мәдени құндылықтарын сақтауға үлес қосқан адам ретінде де құрметке бөленетіні сөзсіз. Шағын бизнестің барлық саласын отбасылық дәстүрге айналдыру қажет. Әкесі бастаған істі балалары жалғастырғанға не жетсін! Әсіресе, бұл ауылдық жерде өте қажет дәстүр. Егер осы саланы дамыту үшін заңнамалық қолдау қажет болса, қолданыстағы заңдарға түзетулер енгізуге біздер де әзірміз. Сонда мемлекет тарапынан да қолдау жасағанымыз болып табылады. Осындай мәселелерді нақты шешіп, жүзеге асыратын заман келді.

Елбасы Жолдауынан туындаған тағы қандай ойыңыз бар?

Келесі басымдықтардың бірі ретінде Елбасы ғылымды дамыту мәселесін көтерді. Ғұлама ғалымдарымыз «ғылымсыз болашақ жоқ» деп айтады. Шын мәнінде, ғылым болмаса, алға басу да болмайды. Біз қазір инновациялық жобаларды іске асыру, жаңа өнімдер шығару мәселесін айтып жатырмыз. Соның бәрі ғылым арқылы болады. Сол себепті 2011 жылы, төртінші шақырылым кезінде «Ғылым туралы» жаңа Заң қабылдадық. Сол Заң қолданысқа енгеннен кейін ғылымға бөлінетін қаржы жылдан жылға артып келе жатыр. Айталық, 2012 жылы 54 млрд көлемінде болса, өткен жылы 60 млрд теңге бағытталды. Енді биылғы Жолдауында Елбасы 2050 жылға дейін ғылымға бөлінетін қаржыны ЖІӨ-нің үш пайызына дейін арттыру жөнінде Үкіметке міндет жүктеді. Бұл өте қомақты қаржы. Өйткені біздің жалпы ішкі өнімнің өзі жылдан жылға артып барады.

Ғылымды жаңа заман талаптарына сай дамыту міндеті алға қойылып отыр. Бір жылдары біздер израильдік технология бойынша тамшылатып суару әдісімен қызанақ өсіргенбіз. Израильдың өзінен әкелінген қызанақ дәнінен өсірілген өнім жүз тоннаға дейін өнім берген болатын. Ол біздің өсірген өнімдерімізден екі-үш есе көп. Себебі оның тұқымы сондай. Және израильдік өнімді комбайнмен жинайды. Бір ғажабы, қызанақтың 95 пайызы бір уақытта піседі! Комбайн бір өтеді де, бәрін теріп алады.

Әр қызанақтың түбін бір шалып жүрмейсіз?

Иә, қолмен термейсің. Міне, ғылымға қаржы бөлгенде, өндіріске осындай жаңалықтарды енгізу қажет. Сондықтан біздің ғылым Академиясының және ғалымдарымыздың алдында тұрған міндет те өте үлкен, әрі жауапты.

Өзге елдер ғылыми жетістіктерін пайдаланып жатқанда, біз неге артта қаламыз дейсіз ғой?

Әлбетте. Мысалы, мақта саласын алсақ та, басқа саланы дамытсақ та, өнімділігі жоғары, біздің табиғатымызға сәйкес келетін, ауа райымызға бейімделген көкөніс, жеміс-жидек өнімдерін шығарумен айналысуымыз керек. Тіпті әлемде жоқ өнім өндіретін кәсіпорынды Қазақстанда салу мәселесі бәрімізді де ойландыруы тиіс. Ғылым экономиканың, өндірістің бес-алты қадам алдында жүруі тиіс. Жаң жобаларын жариялап, «Жоғары өнім алу үшін мынау бірінші, мынау екінші тәсіл және мынадай үшінші әдіс бар» деп жаңа технологияларды ұсыну – ғалымдардың міндеті. Яғни, біздің келешегіміз ғылыммен тікелей байланысты. ➡

Жолдаудың негізгі арқауы болған идеяны атап өтсеңіз?

Елбасы халқына арнаған сөзінде Қазақ елінің Мәңгілік ел екенін, оның мемлекеттік тілі мәңгілік тіл болды деп нақты шегелеп айтып берді. Болады емес, болды! Бұл осы елдің азаматы болып, «Мен Қазақстанның патриотымын» дейтін болса, мемлекеттік тілді білу – міндеті әрі парызы!

Мәңгілік тіл болғаннан кейін, тілді білмей, мәңгірт болып жүрсе, ол қандай азамат болады, қандай патриот болады?! Мемлекеттік тілді білген адам сол елге ойдағыдай қызмет те жасай алады. Сол себепті әрі-бері созбалап жүрген адамдарға мен: «Қазақтың жерінде өмір сүріп, осы жерде табыс тауып, бала-шағаңды өсіріп жатсаң,

осы елдің тілін білуге әрекет жаса!»— деп айтар едім. Қазір тілді үйрену үшін барлық жағдай жасалған, тегін оқытып жатыр. Тіпті шетелдің тілін ақша төлеп, арнайы мұғалімге барып, үйреніп жатыр ғой. Ал біз қазақ тілін тегін үйрететін орталықтар құрып қойдық. Керек болатын болса, әрбір мекемеде бар. Мемлекеттік органдарда қазақ тілін үйренемін деген әрбір мемлекеттік қызметшіге 45-50 мың теңге қаржы жұмсалады. Арнайы курс ұйымдастырылып, қазақ тілінің мұғаліміне ақша төлеп отыр. Жұмыстан кейін және жұмыс уақытында оқытады. Мысалы, Парламентте таңғы 8-30-дан 9-30-ға дейін қазақ тілін оқыту курсы өтеді. Осындай жағдайлар жасалып жатса, оқулықтар, әдістемеліктер шығарылған болса, тілді неге үйренбеске?!

«Біз баяғыда оқи алмай қалдық» деп өткен қоғамдық жүйеге кінә артудың қажеті жоқ дейсіз ғой?

Оның бәрі бос сөз! Мысалы, бізде Мұрат Ахмадиев деген әріптесіміз бар. Соның бір қызы Қазақстанда мектеп бітірді, Шанхайға барып, бір жыл қытай тілін үйренді. Сөйтіп, қазір қытайша сөйлеп, қытайша жазып, Шанхай университетінде оқып жатыр. Бір жылда қытай тілін үйренді. Қазақ және орыс тілін өз алдына біледі.

Ал бізде бәленбай жыл бойы мемлекеттік қызметші болып жүріп, «Тілді үйрене алмай жатырмын, орысша оқып едім» деген сылтаулар айтады. Ол тек сылтау. Тілді үйренемін деген адамға меңгерудің ешқандай қиындығы жоқ. Ол үшін оқып, үйреніп, қазақ тілінде сөйлеу

керек. Ал сөйлемей жүре берсең, нәтиже болмайды. Соған орай халқымыз «Көре-көре көсем боласың, сөйлей-сөйлей шешен боласың» деп бекер айтпаған ғой. Міне, жуырда Парламент Мәжілісінің жалпы отырысында Виктор Павлович Рогалев қосымша баяндама жасады. Қазақшалап сөйледі ғой! Әдемі, жатық сөйледі. Солай әрекеттене беретін болсақ, тіл білетіндердің қатары өсе берер еді. Қазақ тілі қытай тілі емес қой. Үйренемін деген адамға қиынға соқпайды.

Қазақ тілі – әлемдегі ең бай тілдің бірі, ең көркем, ең көсем тіл. Кейбіреулердің соны үйренуге ынтасы жоқ. Мүмкін біз жеткілікті деңгейде қажеттілік тудыра алмаған шығармыз. Сондықтан Елбасының «Қазақстан мәңгілік ел болып, оның мемлекеттік тілі мәңгілік тіл болды» деген идеясына баса мән бере қарап, біз келешекті ойлауымыз керек. Біздің Елбасымыз өте дана адам ғой. Мемлекеттік тілді ел тұрғындарының түгелге жуық меңгеруге қол жеткізетін кезеңді 2025 жылға дейін белгілеп қойды. Сол кезде мектеп бітіргендердің 100 пайызы қазақ тілін білетін болады. Қазақстан халқының 95 пайызы мемлекеттік тілді меңгеретіні айтылды. Ал сол кезеңге жақындаған сайын біздер қолданыстағы заңдарға өзгерістер енгіземіз. Мемлекеттік қызметте мемлекеттік тілді білетіндер жұмыс істейтін болады деген ұстанымға келеміз. Міне, сонда ойбай салмау үшін қазірден бастап тіл үйрену үшін әрекет жасау керек. Тіл саясат жасайтын нәрсе емес. Оны Елбасы да Жолдауында айтты. Президент «Қазақ тілі – бүкіл қазақстандықтарды біріктіретін басты фактор», – деді.

Осы ойларыңызды қандай пікірмен түйіндер едіңіз?

Мемлекет басшысы Қазақстан халқы Ассамблеясының бір сессиясында «Мен осы сессияға келіп, мемлекеттік тілде сөйлесем, мені бүкіл этнос өкілдері түсінетін болса, мен соны күтемін, соны армандаймын» деген еді. Міне, біз сондай жағдайға жетуіміз керек. Әрбір ұлттың арасындағы қарым-қатынас тілі мемлекеттік тіл болуы қажет. Бұл – дамыған өркениетті елдердегі тәжірибе. Аспаннан түскен қағида емес. Тек Қазақстанда айтылып жатқан талап емес. Біз дамыған отыз мемлекеттің қатарына енеміз дедік пе, соның бір шарты – мемлекеттік тілді бүкіл қазақстандықтардың білуі! Экономика көтеріледі, оған сөз жоқ, себебі Қазақстанға құдай жердің астында, жердің үстінде байлыққа толтырып берген. Біздің экономикамыз жоғары деңгейде қарқынды дами алады. Жан басына шаққанда 60 мың доллар өнімді өндіреміз. Оған, құдай қаласа, жетеміз. Бірақ біздің сана-сезіміміз, біздің тіліміз – бәрі соған да сай болуы керек. Соның ішінде бірінші мәселе – мемлекеттік тілді білу. Елбасы Қазақстан халқы Ассамблеясына «Қазақстан-2050» жалпыұлттық қозғалысымен бірлесіп, «Мәңгілік Ел» Патриоттық актісін әзірлеуді тапсырды. Қазір осы мақсатта жұмыс жасалып жатыр. Біз Елбасы Жолдауын жария ету рәсімі біткен сәтте, сол жерде Қазақстан халқы Ассамблеясы Кеңесінің мүшелері кезектен тыс отырыс өткізіп, Елбасының тапсырмасын орындау жөніндегі мәселені талқылағанбыз. Соның қорытындысында бүкіл Қазақстан азаматтарына Үндеу қабылдадық. Сол Үндеуде Мемлекет басшысының атап көрсеткен басымдықтары іске асатыны, біздің оған сенетініміз айтылды. Халқымызды «Аянбай еңбек етуге шақырамыз!» деген Үндеу қабылданды.

Қазақстанның патриоты болу мәселесі, еліміз дамыған отыз мемлекеттің ішіне кіру үшін әрбір азамат қандай жұмыс жасауы керек, қалай үлес қосуы тиіс екені – бәрі де «Мәңгілік Ел» Патриоттық актінің ішінде болады деп ойлаймын. Ал енді әрбір адам аянбай еңбек ететін болса, «жұмыла көтерген жүк жеңіл» болары сөзсіз. Мысалы, Елбасының 2030 жылға дейінгі тапсырмасы уақытынан бұрын орындалды ғой. Ал енді 2050 жылға дейінгі кезеңге бағытталған басты жоспарларымызды одан бергі уақытта іске асыруға мүмкіндіктер бар. Тек қана бізге, яғни, адам факторына байланысты. Табиғи ресурстарымыз мол, енді әрбір қазақстандықтың ар-намысына, оның патриоттық сезіміне тікелей байланысты деп айтар едім.

Тағы бір айта кетуім керек, Атырау облысына жұмыс сапарымен барғанда Қазақстан Президенті Нұрсұлтан Назарбаев: «Уақыт өте келе ел атауын «Қазақ елі» деп өзгерту мәселесін қарастыру қажет шығар, бірақ мұны алдымен халықпен ақылдасқан жөн», – деді.

Жалпы, ел деген жай сөз емес, ол қазақ үшін киелі ұғым. Ел туралы мақал-мәтелдер де көп. «Ел мен жер егіз» дейді. «Ерден аспақ болса да, елден аспақ жоқ» деген қанатты сөз бар. «Өзге елде сұлтан болғанша, өз еліңде ұлтан бол» деген мақал қазаққа да, өзбекке де ортақ. Соның бәрі ел деген сөздің қасиетін білдіреді. Сонымен бірге біз Президентімізді Елбасы деп атадық. Ол атау Заңмен бекітілді. Астанамызды Елорда деп атаймыз. Сондықтан да Елбасының Қазақстанды «Қазақ елі» деп атайық деген бастамасы өте дұрыс деп ойлаймын. Бұл кез келген адамға да түсінікті болады. Кім болса да, бұл қазақтың елі екенін, оның қай жақта орналасқанын білетін болады. Сол себепті мен бұл идеяны қолдаймын. Және бір мәселе, ал егер «Қазақ елі» деп атасақ, қазақ тілі – мемлекеттік тіл және Елбасы айтқандай, мәңгілік тіл болады. Сол себептен де біз осы атауды алуымыз керек деп ойлаймын.

МАҒАН ҚАЗАҚТЫҢ «ЕЛІМ» ДЕГЕН СӨЗІ ҰНАЙДЫ...

**Жігер БАЙТІЛЕСОВ,
Айбатыр СЕЙТАҚ,
Астана**

– Адам да, халық та туған жеріне бейімделген өсімдік сияқты ғой. Қап тауын мекендеген екі ұлт өздерінің атажұртынан қалай жұлып алынды? Мұндай қастандық жасау кімнің ойына келді? Қыс айында қазақ даласында паналайтын жерді қайдан тапты?

– Ондай көшіруді ешбір адамның басына бермесін. Қай халыққа болса да, депортация – жазалаудың ең ауыр түрі. 1944 жылғы шешендер мен ингуштердің түгелдей жер аударылуы халықтарды депортациялау кезеңінің бір бөлігі болды. Өйткені вайнахтарға дейін Қазақстанға 1937 жылы кәрістерді, 1942 жылы немістерді және поляктар мен украиндарды көшіріп әкелгені тарихтан белгілі. Ал бізден кейін қарашайлар, балқарлар, күрдтер және басқа да ұлттар депортацияға ұшырады.

Бір таңғаларлығы, олардың бәрін негізінен Қазақ жеріне қоныстандырған. Қазақстанға 17 ұлт депортацияланған, олардың жалпы саны 1,5 млн, соның жарты миллионы вайнахтар. Яғни, депортацияға ұшырағандар санының басым бөлігі шешендер. Егер Еділ жағалауынан немістерді түгелдей көшірген

Депортация. Осы бір сөз Ұлы Отан соғысы жылдары үрейлі хабар болып қазақ даласына тараған еді.

1944 жылдың қысы да аязды, боранды болған еді.

Оған дейін қазақтар үшін белгісіз болып келген шешен және ингуш деген ұлттардың жаңа жерде өмір сүруіне тура келді. Өйткені оларды өз Отандарынан еріксіз көшіріп, жүк таситын вагондарға тиіп, қары кетпеген, суығы сүйектен өтетін ашық далаға әкеліп тастаған болатын...

Қазақстан Республикасы Парламенті мәжілісінің депутаты, «Вайнах» шешен-ингуш халықтарының мәдениетін дамыту қауымдастығының тең төрағасы, Қазақстан халқы Ассамблеясы Кеңесінің мүшесі Ахмет МҰРАДОВ сол бір сұрапыл кезең туралы әңгімелеп берді.

болса, Солтүстік Кавказдан шешендер мен ингуштерді де бірін қалдырмай, қарулы әскери адамдар бас-басына санап тұрып, вагонға тиеген. Сол кезде бәрін көшіру міндеті алға қойылған. Ал егер тауда тұратындарға баратын жолдың жоқтығынан немесе ауырып жатқандығына байланысты адамдарды алып шыға алмаса, оларды үйімен қоса өртеп жіберген. Айталық, сондай жағдай тау басындағы Хайбах пен Зумсой ауылдарында орын алғаны шынайы шындық. Ол кезде адамның тағдырына алаңдаған ешкім болмаған ғой. Тіпті мынадай оқиғалар да болған. Мысалы, әр ұлттың өкілі некеде тұрған делік, күйеуі шешен, әйелі орыс немесе татар болса, олардың қалуына мүмкіндік болған ба десеңіз, жоқ. Тек қана некені бұзып, туыстық байланыстардан бас тартса, өзге ұлт өкілінің қалуына болады. Бұдан басқа да оқиғалар болған.

Бұның бәрі тарих, мұрағаттарда құжаттар сақтаулы тұр. Адам айтқысыз, рақымсыз акт жасалған! Өзіңіз айтқандай, мұндай қастандықты адамды жек көретін саясатты іске асырған Сталин басқарған сол кезеңдегі Кеңестер Одағының басшылығы жасады!

– Еріксіз көшірілгендер конвейеріне неге шешендер мен ингуштер түскен?

– Біз де бұл туралы көп ойландық. Неге шешендер мен ингуштер «таңдап» алынды? Сол Қап тауында дағыстандықтар мен осетиндер бірге өмір сүріп жатты. Сол сияқты Кабардин-Балқар Республикасы бар, кабардиндерді қалдырған да, балқарларды көшіріп жіберген. Қарашай-Шеркес Республикасы бойынша қарашайларды түгел алып кеткен де, шеркестерді қозғамаған. Қалмақтар да депортацияланған. Халықтарды ішінара көшірудің мәні әлемдік жалпы проблемалар аясында адамдар құқығын бұзды, геноцид жасады деп кінәламау үшін жасалған тиімді сылтау болатын. Соғыс жүріп жатқан кезде ол үлкен мәселе болып көрінген жоқ.

Сталин соғыс дүрбелеңін пайдаланып, шешен халқының емес, шешен жерлеріне, яғни, Шешен мен Ингушетия аумағына қатысты мәселені шешіп алғысы келді.

Қап тауындағы шешендер мен ингуштердің тарихы көне дәуірден тамыр алады. Егер көне заманға терең үңілсек, барлығы шумерлерден бастау алатынын көруге болады. Бүгінде археологтар бірнеше мыңжылдық тарихы бар, ислам және христиан дәуіріне дейінгі вайнахтар мәдениетінің барлық таратушыларын қамтыған артефакттарды табуда. ➡

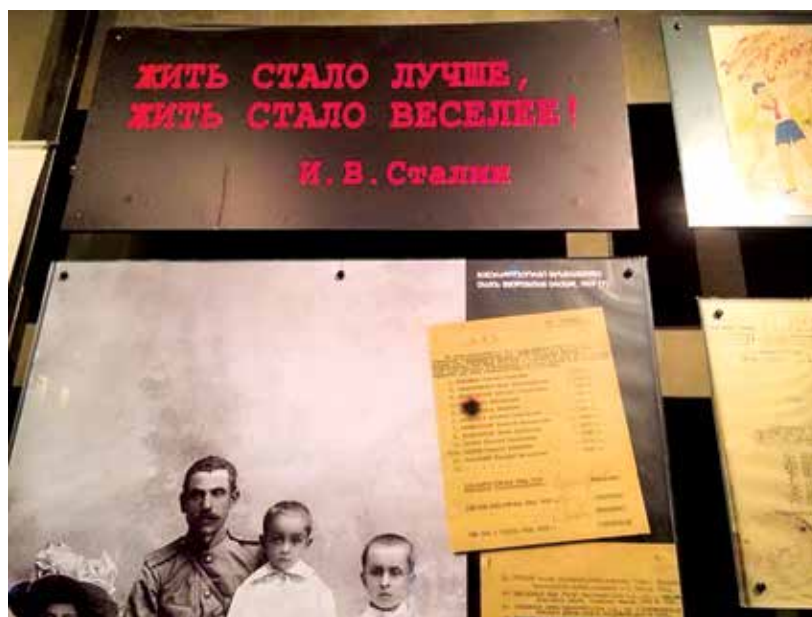
Егер геосаясат тұрғысынан қарайтын болсақ, онда ол – сол тұстағы Ресей империясының аумақтарды игеру, отарлау саясатын іске асыруы. Алдарынан үнемі Солтүстік Кавказ шығатын, өйткені олардың көздегені алыста еді, Күнгей Кавказдан әрі қарай. Бәріміз орыс-түрік соғысының тарихын білеміз ғой, әрдайым жолдарында Кавказ тұратын. Кавказды бағындырудың нәтижесінде патшалық Ресей Түркияға қатысты өзінің ұстанымын бекіте түсті.

Сондықтан депортация мәселесі патшалық Ресейдің Кавказдағы өз міндеттерін шешудегі жоспарларының іске асырылып жатқанына байланысты болды. Депортация патшалық Ресей заманында да жүргізілген болатын, ол вайнахтарды өз жерлерінен ығыстырудың бір тәсілі еді. Олар таулы аймақтарда ғана қорғана алды және беріспей соғысуға мәжбүр болды.

Орыс-түрік соғысының нәтижесінде XIX ғасырда Кавказдан көптеген таулықтарды, оның ішінде шешендер мен ингуштерді де Түркияға көшірді.

Депортация (жер аудару) – бұл толқынды процесс. Оның үстіне бұл процесс Кеңес өкіметі билік құрған уақытында, ұжымдастыру, дінге қарсы күрес жүргізіліп жатқан кезде болды. Көптеген адамдар – бай-қулактар, молдалар, ағартушылар сотталып кетті. Адамдар Аллаға сенетіндерін, ислам қағидалары бойынша өмір сүретіндерін көрсетуге қорқатын. Кейбір адамдар Қазақстанға жер аударылып, Карлагта дәл сондай жала бойынша сотталған бірталай вайнах жазасын өтеп жатты. Айтпақшы, Қазақстанда да осындай жағдай болғанын атап өткен жөн. Біз өз еліміздің тарихын білеміз ғой, Голощекин кезеңі, ашаршылық, қуғын-сүргіндер болды. Кеңес өкіметінің

басшылығы бір уақытта Кавказда да, Қазақстанда да өз таным-түсінігі, сенімі, ділі мен тілі бойынша өмір сүргісі келетін адамдарға қатысты бірыңғай саясат жүргізгені анық.

– Яғни, миллиондаған адам сталиндік репрессияға ұшырады...

– Жалпы, сталиндік репрессия туралы баға беруге Қазақстанның толыққанды құқығы бар. Өйткені 1934-60 жылдарды қамтыған ГУЛАГ (Еңбекпен түзеу лагерьлері мен жер аударылғандар қоныстарының және қамау орындарының Бас басқармасы) туралы айтқанда, оның лагерьлерінің басым бөлігі, атап айтқанда, Алжир, Карлаг, Степлаг және басқасы Қазақстан аумағында болған. Бүкіл Кеңестер Одағынан жазықсыз жазаға ұшырағандар сол лагерьлерде азап шекті.

Олжас Омарұлы Сүлейменов өзінің бір туындысында вайнахтарға қаратып айтқан сөзінде «сіздерді мұнда каторгада өлу үшін әкелген» дегені бар. Ал біз осы каторгада дүниеге келдік! Яғни, Қазақстанның бүкіл аумағы қоныс аударушылар үшін, тіпті

жергілікті тұрғындар үшін де каторга сияқты болды. Өйткені сол кезде халықтың да жағдайы мүшкіл еді. Қолдан жасалған ашаршылықтың, қуғын-сүргіннің өрті бұл жақты да шарпыған болатын.

– Сол бір суық та қатерлі кезеңдерден вайнахтар қалай аман қалды? Оларды қалай қабыл алды?

– Бұл депортацияның маңызды сәті. Адамды туған жерінен айырғанда, ол қарсыласу мүмкіндігінен айырылады. Мүмкін адамдарды өз отанынан түгелдей айыру үшін осы қағидат негізге алынған шығар?! «Жер» дегеніміз жай ғана балшық пен құмның үйіндісі емес қой. Маған қазақтың «елім» деген сөзі ұнайды, оның мағынасы өте терең, қолданылу аясы кең. Шешендер үшін, жалпы кез келген адам үшін атажұрттың, атамекеннің орны бөлек, ол – адамға шабыт беретін, болашаққа жетелейтін күш-қуаттың негізі. Осы орайда, атамекенінен жұлып алу оқиғасы барлығын да есеңгіретіп тастаған жағдай болды.

Қазақстанға келгенінен бұрын, мен әуелі шешендер мен ингуштерден Шешен-Ингуш Республикасы аумағын тазарту жұмыстары қалай жүргізілгенін айтып өтейтін.

Республиканың барлық аумағын көршілеріне бөліп берген. Ал шекарамен шектеспеген аумақта Грозный облысы құрылған, ол Ресей Федерациясының құрамына енді. Яғни, Шешен-Ингуш Автономиялық Республикасын жойды. Қараңызшы, сол шағын елде адамдар мыңдаған жылдар бойы өзінің тарихын, әдебиетін жинап, сақтап келді емес пе?! Әр отбасының жинаған дүние-мүлкі бар. Ұлттың шежіресі бар. Мұсылмандар ол заманда барлық жазбаларын араб қарпімен қағазға түсірді. Соның бәрі сол жерде қараусыз қалды. Егер сақталса, жақсы ғой. Алайда, соның бәрі жойылды, көшелерге шығарылып, отқа жағылды! Көшірілгендердің орнына келгендер бәрін лақтырып тастады. Яғни, әуелі халықты атамекенінен айырды, одан кейін тарихи естелігінен, рухани байлығынан және дүние-мүлкінен ажыратты. Көшірілген адамдар қолына ұстағандарын ғана алып кетті. Көліксіз қанша жүк көтере аларсың? Біреулер қолына балаларын алды, енді бірі ауру қарияларын жетектеп көшті, үшінші біреулері жолда жейтін тағамдарын ала шықты. Жиналуға бір минут та уақыт бермеген. ➡

← – Сол оқиға қалай болыпты?

– Ол кезде 23 ақпан Кеңес Әскерінің күні екені белгілі. Сол мерекеге орай Республика бойынша барлық ер адамдарды жиналыс өткіземіз деген желеумен клуб, мешіт сияқты ең үлкен ғимараттарға жинап алыпты. Бұларды қоршап алған соң, әрбір үйге барып, олардың отбасыларын жинауға кірісіпті. Көлік құралдарына отбасы мүшелерін түгел тиеген кезде, ерлерді босатып, оларға депортацияландыңдар деп мәлімдепті. Мұның бәрі бір-ақ күнде шешілген. Міне, осындай жабайы жағдай орын алған.

Осылай жерді бөліске салды, мүліктерін иеленіп алды, ал адамдарды өз жерлерінен қуып шықты. Бұл қыста, ақпан айында болды. Ол кезде қатал қыс, қақаған аяз, қарлы боран. Ол

көш қайғы-қасіреттің, өлімнің жолы болды. Өйткені адамдар вагондарда өліп жатты, бірі ауырып, енді бірі суыққа тоңды, ашықты. Адам тасуға бейімделген жүк вагондарында бір «буржуйка» мен ағаш төсектер орнатылған. Жол өте ауыр болған. Олардың адам төзгісіз жағдайда бір-біріне көмектескенін, асқан шыдамдылық танытып, биік рухын түсірмегенін, жабайылыққа бармағанын және ауру мен азаптан көз жұмғандарын тарихшылар мен қаламгерлер кейін жазатын шығар.

Жалпы, өмірде қай адам үшін де қайтыс болған туысымен қоштасуы оңайға соқпасы анық. Бірақ былайғы уақытта дүниеден озған жақынымен салт-дәстүр бойынша қоштасқаны, жерлегені және зиратын білетіні әйтеуір оның көңіліне демеу болары сөзсіз.

Ал азап вагондарында келе жатқан кезде вайнахтардың қайтыс болған адамдарын жер қойнына беру мүмкіндіктері болмаған. Вагондардың есігі ашылады да, өліктерді сыртқа шығарып, теміржолдың бойына тастап кетіп отырған, бетін қармен ғана жапқан. Тоңы қатып жатқан жерді қазу мүмкін болмаған. Мынадай да оқиғалар болыпты, адамдар өздерінің қайтыс болған туыстарын бермей, оларды киіммен, қолға түскен матамен орап, жасырып қойған, бүкіл жол бойында ешқайда тастамай, өздерін вагондардан түсіргенше алып жүрген. Мысалы, біз жолда көз жұмып, туыстары сүйегін бір аптадан астам алып жүрген бір ақсақалдың зиратын таптық. Оны Жамбыл облысына әкеліп жерлепті. Вагоннан түсіргеннен кейін қазақ жерінде бірінші қолға алған жұмыстары аталарын жерлеу рәсімі болыпты. Ол ақсақалдың ұрпағы қазір Кавказда тұрады, атасының бейіті тұрған өңірді және Қазақстанды еске алып отырады.

Міне, осындай қатал жағдайда адамдарды далаға лақтырып тастады. Егер өркениет жолына түскен үлкен қалаларға алып барса, жақсы ғой, бірақ негізінен оларды ауылдық өңірлерге бөлген. Атбасар, Есіл, Державин, Қостанай облысы, жалпы, барлық Қазақстан аумағына таратып жіберген.

Ақпан-наурыз айларында қатты аяздар болған, ал адамдарды тағдыр тәлкегіне тастай салған. Жергілікті тұрғындарда көшіп келушілер туралы халық жаулары, қылмыскерлер, адамжегіштер, жабайылар деген ұғым болған. Оларды қалай болса, солай атаған, тек адам деп қарамаған. Ал енді қазақстандықтар, яғни, қазақтар, немістер, украиндар, поляктар бұларды – қасірет шеккендерді, ауру адамдарды, балаларды, қарияларды, әйелдерді көрген кезде, не істерге

білмеptі. Бірінші кезекте адамның бір-біріне деген жанашырлық қасиеті оянған, көмек сұраған адамға қолдау көрсету ниеті өз-өзінен жүзеге асқан. Көмек қажет адамға қол ұшын беру сезімі жеңіп кетіптi.

Мен қазір 63 жастамын. Осы елге келіп, аштықтан, суықтан, аурудан өлмей тірі қалған адамдардың алғыс айтқанын мен өмір бойы естіп келе жатырмын! Өйткені оларды Қазақстан халқы қабыл алды және жүректерін жылыта білді. Вайнахтың әрбір отбасы қолдаудың бірінші кезеңі осылай болғанын айта алады. Қолдарында ештеңесі жоқ адамдарды өлім ғана күтіп тұр еді, олар осындай жолмен аман қалды. Адамдар соңғы нанын бөліп бергені, бұл анық шындық. Қазақ отбасылары көшіп келгендерге қолында барын бермесе, олардың өліп қалатынына көздері жетті, сондықтан ажал тырнағынан алып қалуға тырысты. Үйлерінің бөлмелерін босатып берді, жылы жерге кіргізіп, суықтан қорғады, өз орталарына қабыл алды. Сол бір қаһарлы кезеңді еске алған ақсақалдардың: «Біз еріксіз көшірілсек те, Қазақстанға келгеніміз жақсы болды, қазақтардың мұсылман болғандығы да үлкен рөл атқарды», – деп айтқанын талай рет естігенмін. Иә, қазақтар да қуғын-сүргіннің азабын көп көрген. Сондықтан да өзгенің қайғы-қасіретіне жанашырлықпен қарайтын ұлы дәстүрі бар. 1944 жылдың қысы мен көктемі вайнахтарға және оларға көмектескен жандар үшін ең қиын кезең болды.

– Вайнахтар негізінен мал шаруашылығымен айналысқан ба әлде диқаншылар ма?

– Әр түрлі. Шешен-Ингуш Республикасының аумағын алып қарасақ, онда географияның барлық көрінісі бар. Өзендер мен көлдер, шөлейт жерлер мен жазық далалар, тау жиектері мен таулар, альпы жазықтары

және мәңгілік мұздықтар бар. Сондықтан шешендер ежелден климаттық зонаға байланысты мал шаруашылығымен де, егіншілікпен де айналысқан. Бұрын ол аграрлық республика болды. Алайда, кейін өнеркәсіптік дамуда, мұнай кешенін игеру саласында нақты көрсеткіштерге қол жеткізілді. Вайнахтар арасында мұнайшылар, құрылысшылар, әскери мамандар болған. Сол уақытта (бұл 1944 жыл) Ұлы Отан соғысының майданында шамамен 40 мыңдай шешен азаматы соғысқан. Айталық, соғыстың ең алғашқы ауыр соққысын қабыл алған Брест қамалын Кавказдан шыққандар қорғаған. Вайнахтардың көп бөлігі сол қамалды қорғауға қатысқандары тарихтан белгілі. Немістер Брест қамалын алған кезде, соңғы шыққан жауынгер де вайнах болған еді. Вайнахтар қару-жарақ жасаудың, тас қашаудың шебері болған, ағаш ұсталары да көп. Вайнахтар салған мұнаралар ғасырлар бойы мүжілмей әлі тұр.

– Оларды қыста көшіріп алып келген кезде, қандай да бір үй немесе уақытша тұратын баспана берілген бе?

– Мен көшірумен айналысқан комитеттің құжаттарын оқыдым. Онда әрбір депортацияланған адам мына жаққа келгенде өз жерінде қалған мүліктері үшін, яғни, сыртқы киімдері, аяқ киімдері, тұлыптары және малдары мен ақшалары үшін өтемақы алуға тиісті болған. Бірақ мұның бірі де болмаған. Әдеттегідей қағазға жазылған, бірақ адамдардың қолына ештеңе де тимеген.

Әрине, тұрғын үйге қатысты қандай да бір бөлу, орналастыру жұмыстары жүргізілген. Алайда, іс жүзінде адам тұруға мүлдем жарамсыз ғимараттарды «ұсынған». Көктем шығып, жердің тоңы жібіген соң-ақ адамдар өздеріне жеруілер қазып алыпты. Яғни, жердің астына кеткен.

Содан кейін барып, үй тұрғыза бастаған. Екінші қысты үйге ұқсаған, өздері салып алған үй-жайларда қарсы алған. Оларды үй деп айтудың өзі қиын болар.

Қостанай облысындағы өзім дүниеге келген үй әлі есімде. Үйдің ішінде тұрып қаттырақ секірсең, басың төбесіне тиеді. Ал қыста үйшігімізді қалың қар басып қалады. Көршілер бір-бірін қардан аршып алып жататын-ды. Үйден де биік күртік қарды қазып, жол салғанда ұзын ор пайда болатын. Алыстан қарағанда түтіні шығып жатқан үйдің тек мұржасы көрінуші еді. Адамдар осылай өмір сүрді.

Біздің тұрған жеріміз өте құнарлы еді, өмір сүру үшін адамдар тіршілік қамын жасады. Мал бағуды біледі, қой бақты, еңбегінің арқасында ауыздары аққа жетіп, сиыр пайда болды. Бау-бақша өсіре бастады, көкөністер жемісін берді.

Бір қызығы, Кавказда шешендер де, ингуштер де бір-бірінен ең әрі дегенде 100-200 шақырымдай аймақта тұрған. Ал мұнда келгенде оларды бүкіл Қазақстан бойынша, Атыраудан Алтайға дейін, Петропавлдан Қырғыстанға, Бішкекке дейін шашыратып жіберген. Қазақстанда вайнақтарды апарып тастамаған өңір жоқ, Қытайдың шекарасына дейінгі ауылдарға да алып барған.

– Яғни, әдейі жан-жаққа бөліп жіберген ғой?

– Одан сайын есеңгіреп қалсын деп аумақ-аумаққа бөліп жіберген. Екіншіден, әулеттерді бір-бірінен ажыратқан.

Және бір дерек. Шешен-Ингушетияның елдімекенінде болған адамдардың бәрін көшірген. Егер біреулер сол ауылға қонаққа келген болса да, ештеңеге қарамаған. Оның отбасын таудан көшіріп әкетсе, өзін бір ауданнан жер аударып жіберген. Мұнда келгенде әртүрлі өңірлерге орналастырған. Соған орай кейін бір-бірін ұзақ уақыт бойы іздегендер де болды. Шектеулер көп болды, бір ауылдан екіншісіне баратын болса, жазаланады. Қашқан адам болып есептелді. Қазақстанда оларды комендатуралық жағдайда ұстау да трагедиялық өмірдің бір көрінісі еді.

– Осы туралы сұрасақ деп едік, олар күзетшінің айдауымен жүрді ме әлде қандай да бір бақылауда болды ма? Қалай өзара көшіп-қонды?

–Көшіп-қонуға ешқандай рұқсат берілген жоқ. Адамдар бір ауылдан екінші ауылға қатынаса алмады. Олардың жеке құжаты болған жоқ. Бәрі де арнайы комендатураның бақылауында болды. Олар арнайы көшірілгендер деп аталды, барлық құқықтары шектеулі еді. 1944 жылы алып келген бойда оларды түгелдей санап шығып, есепке алған. Ал 1949 жылы Қазақстанда халық санағы жүргізілді. Сонда көшірілген вайнахтардың тең жартысы бес жылдың ішінде қайтыс болған екен,

олар осы жерде жатыр. Ол кезде аштық, қуаңшылық жылдар, қатал қыстар болған соң, адам өлімі көп болды. Тек шешендер ғана емес, өзге ұлттар арасында да адам шығыны орын алғаны белгілі. Егер қазір біз қазақтардың қанша қырылғанын еске алсақ, адам шығыны аз болмағанын жақсы білеміз. Бұл нақты дерек, сол жылдары халқымыздың тең жартысынан айырылды. Тек 1949-50 жылдардан бастап халық саны өсе бастады.

Арнайы комендатура негізінен еңбекке жарамды адамдарды алып жүру үшін қолданылған. «Жаңа қоныстанушыларды» қатаң бақылаумен, күзетшінің айдауымен, қуғын-сүргін шараларын қолдану арқылы жол салу құрылысына, кеніштерде жұмыс істеуге жеккен және егіс алқаптарын жинауға алып барған. Менің әжем таңнан кешке дейін бір топ әйелдің күннің қайнаған ыстығында арып-ашып жүріп, алқапты суарғанын айтып берген еді. Менің анам ол кезде кішкентай қыз болған екен, бірақ соған қарамастан, өз шешесімен бірге күні бойы алқапта жұмыс істеуге тиіс болған. Өзіне тиген билікті асыра пайдаланып, вайнахтарды кемсітіп, оларға құл ретінде қараған коменданттар да болыпты. Өкінішке орай, бұл да шындық.

– **Балалар мектепке барған ба?**

– Таңқаларлығы, балалар аналары көшіп барған ауылдағы жергілікті мектептерге баратыны бірден айқындалған. Барлығы арнайы комендатураның есебінде тұрған, ал балалары оқуға міндетті болған.

Мұның сыртында, егер бір оқушы мектепке келмей қалса, мұғалімі оның сабаққа неге келмегенін білуге тиісті болған. Бұл да сондай тұрғындарға қосымша бақылау жасаудың бір түрі болуы керек. Сол тұста қалада тұратындардың балалары

орысша оқып, орыс мектептерін бітірді. Алайда, көптеген шешендер мен ингуштер ауылдық жерлерде қазақ тілінде білім алды. 1935 және 1937 жылдары туылған менің ағаларым сол кездегі 7 сыныптық қазақ мектебін бітірді. Олар жақсы оқыды, қазақ әдебиетінен, тарихынан мол мағлұмат алды. Ал енді олар Кавказға көшіп кеткен кезде, Қазақстаннан қазақ тіліндегі газеттер мен журналдарды жаздыртып алып тұрды. Кейін мен барған сайын, ағаларыма әдеби шығармаларды ала барушы едім.

– **КСРО кезінде коммунистік идеология болды. Мектепке барған балаларды әуелі октябрыя, кейін пионер мен комсомол қатарына қабылдады. Ал шешендердің балаларын ол ұйымдарға қабылдады ма?**

– Дұрыс айтып отырсыз, бұл жерде де проблема болды. Арнайы көшірілгендердің балаларына ол кезде бір жағынан «бізге бөтен» деген көзқараспен, екінші жағынан аяушылықпен қарады. Олар бала кезінен бастап-ақ өмір университетінен өтті, шешен балалары осы өңірге бейімделді, өз орталарынан жақсы қасиеттерді алды. Олар өмір үшін күресіп, тірі қалған балалар. 1944-57 жылдар аралығында жер аударылу процесінің қиындығын бастан кешті. 13 жыл бойы күресте шыңдалды.

Ал Қазақстанда тың игеру жылдары басталған кезде шаруашылықтарды механикаландыру процесі жүргізілді, шешендер де бұл процестен шет қалған жоқ, жаңадан ашылған курстарға тартылды, арнаулы оқу орындарында оқыды, мамандық алды. Бұрын олар диханшылықпен не мал өсірумен айналысқан ғой. Дегенмен сол тұста еңбекке жарамды 145 мың шешеннің бәрі өндірісте жұмыс істеді. Кім жұмыс істей алатын болса, оны еңбек етуге мәжбірледі. Және осы тәсіл олардың жаңа жұмыс түрі бойынша тәжірибе жинақтауына мүмкіндік берді. Атап айтқанда, кенші, металлург, құрылысшы, механизатор және басқа да мамандық иелері қалыптасты. Яғни, вайнахтар Қазақстанда өнеркәсіп өндірісінің мамандары болды және өздері де тың саланы игеріп, алға дамыды.

1950 жылдардың басында жастар Қазақстанның жоғары оқу орындарында оқи бастады және сол мамандар кейін Кавказға барып, Шешен-Ингуш Республикасы қалыпқа келтірілгенде, оның қайта өркендеуіне атсалысты.

– **Ахмет Сейдарахманұлы, арнайы комендатура режимі қашан алып тасталды? Еріксіз жапа шеккендер қашан азаматтық алды, дауыс беру құқығына қашан ие болды, осы процесс қалай жүзеге асты?**

– Арнайы көшірілгендердің азаматтық алу, дауыс беру құқығы, сайлауға қатысу мәселелері көтерілді. 1948 не 1949 жылы болуы керек, Жоғарғы Кеңестің сайлауы өтті. Шешендер де дауыс берді. Алайда, шектеу әлі де алып тасталмаған еді. Айталық, бір елдімекеннен екінші мекенге көшуге болмайтын еді.

1953 жылы Сталин өлді. Ал Сталин тірі тұрғанда ешқандай жақсылықты күтуге болмайтын. Шектеулерді азайту мүмкін болмады. Депортация басталған күннен бастап, осынша уақыт ішінде шешен-ингуш проблемасымен Америкадағы, Еуропадағы және араб әлеміндегі ақылды азаматтар айналысты. Көзі ашық қоғам қайраткерлері вайнахтарға қатысты заңсыздық орын алып жатқанын түсініп, олардың құқықтарын қалпына келтіру үшін күрес жүргізді. Сталинге де үндеу жолдады. Қазақстанның қайраткерлері де жағдайды баяндай келіп, шешендер мен ингуштердің құқықтарын қалпына келтіру керек деген ұсыныс жасады. Сол тұста КСРО-ның саяси басшылығы ауыспай тұрып, мұның бәрі саяси жүйеде іске асырылуы мүмкін емес еді.

Ол кездің барлық оқиғалары біздің есімізде. Сталин өлген соң, КОКП-ның XX съезі өтті, жылымық кезеңі пайда болды. Қатал режимнің іргесі сәгілді. Шектеулер алына бастады. Саяси жолмен сотталып кеткен жазықсыз адамдар лагерлерден босатылды. Ал енді Шешен-Ингуш Республикасын қалыпқа келтіру туралы мәселе өтініш, тілекпен шектелмей, саяси құжаттар нысаны мәртебесіне ие бола бастады.

1957 жылғы 9 қаңтардағы КСРО Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысымен Ресей Федерациясы құрамында Шешен-Ингуш Автономиялық Кеңестік Социалистік Республикасын қалпына келтіру туралы шешім қабылданды. Сол сәттен бастап вайнахтарға Кавказға кері қайтуына рұқсат берілді.

Бұған қуанған халық кері көшіп барды, бірақ барғанда орналасатын жерлері болмады. Өйткені ол жақта басқа адамдар тұрып жатты. Бұл енді үлкен мәселеге айналды, оны шешу қажет болды. Сол кезеңде осы жағдайды пайдаланып, әдейі арандату мақсатында дау-жанжал туындағанын қалағандар болған еді. Өз Отандарына кері оралу процесі де өте қиын болды. Адамдар жылдар бойы Қазақстанда жинаған дүние-мүліктерін өздерімен бірге алып бара алған жоқ. Әрине, репатриация депортация емес, бірақ шығыны жағынан одан кем болған жоқ.

Қазақстан, Қырғызстан және Өзбекстаннан кері көшу процесі біраз уақытқа созылып кетті, ол үрдіс 1957 жылдан 1960 жылға дейін жалғасты. Әркім өзінше орналасты, үй салып алды. Кейбіреулер тұрақтай алмай, кері көшіп келді. Мысалы, Қазақстандағы вайнахтардың екінші бір бөлігі – Кавказдан кері оралғандар. Туған жеріне бара алмағандар да Қазақстанда

қалды. Депортациядан 1957 жылға дейінгі уақытты вайнахтардың бір кезеңі десек, еркіндік берілген сәттен бастап қазіргі күнге дейінгі уақыт аралығын шешендердің жаңа кезеңі деп қарастыруға болады...

– Ахмет аға, содан бері ондаған жылдар өтті, өзіңіз айтқандай, вайнахтар Қазақстан халқына кірігіп кетті. Сіз Республикалық вайнахтар қауымдастығының жетекшісісіз. Яғни, бұл – бүкіл Қазақстан бойынша шешендерді біріктіріп отырған, өзіндік ерекшелігі бар құрылымдық ұйым. Осы ұйымның қызметі жайлы айтып өтсеңіз?

– Қазақстан өз тәуелсіздігін алғанға дейін вайнах ұйымы болған жоқ, сол сияқты өзге ұлт өкілдерінің де басын қосқан жеке құрылымы болмады. Себебі біз оған дейін бір елде ортақ ұранмен тұрып жаттық және коммунистік болашақты қалыптастырамыз деп өмір сүрдік. Әрі вайнахтар Кеңес өкіметінің соңғы кезеңінде Қазақстанда жақсы тұрып, жұмыс жасап, жанға жайлы өмір сүріп жатты. Сондай-ақ ешқандай жанжалдар, проблемалар болған емес, балалар өсіп-жетіліп, қалаған оқуына түсіп, білім алды.

Бұдан бөлек, Кавказдан 300 мыңға жуық адам құрылысқа, ауыл шаруашылық жұмыстарына келіп жүрді. 1960 жылдары менің әкем Маңғыстауға барып, мұнай өндірісінде жұмыс істеуге барып жүрді, соның нәтижесінде мен мұнайшы болдым. Өмірде қиындықты көп көрген әкем мұнайшылардың жақсы өмір сүретінін білді. Сондықтан ол өз баласының мұнайшы болғанын қалап, маған бағыт сілтеді. Біздің әулетімізде бірде-бір мұнайшы болған емес, ата-бабаларымыз таулы аймақта өздерінің жылқысы мен сиырын, қой-ешкісін бағып, қарапайым өмір сүрген.

Біздің ұйым Қазақстанның егемендік алған тұсында ұйымдастырылды. Кеңес Одағы тарады. Ол кезде адамдар абдырап, өздерінің кім екенін, кіммен қайда баратынын бағдарлай алмай қиналды. Біз үшін вайнахтар проблемасы туындады, себебі сол кезде Кавказда соғыс әрекеті басталып кеткен болатын. Қазақстанда тұрып жатқандар үшін таңдау мәселесі алдын ала шешілген болатын. Біз Қазақстанда қалуымыз қажет болды, өйткені біздің болашақ тағдырымыз да осы жерге байланысты еді әрі қоныс аударған алдыңғы толқын да осы жерде өмір сүрді, осы жерде о дүниеге аттанды. Өз ата-бабаларының қайда жерленгенін білу әрбір адам үшін маңызды. Бабалар бейіті жай қорым ғана емес, ол сенің ішкі ойыңмен жалғасып тұратын бір тылсым әлем деп ойлаймын.

Жуырда Шешенстандағы бір қариядан хат алдым, ол 70 жыл бұрын Қостанай облысында жерленген адамдарды еске алыпты. Ол осында келіп кеткісі келеді. Бұл рухани байланысты, діл мен діннің байланысын көрсетеді. Қазақ жерінде жерленген вайнахтар қаншама?! Бұл енді тек біздің туған жеріміз ғана емес, ата-бабаларымыз мәңгілік тұрағын тапқан жер болып есептеледі. Қазақстанда жұмыс істеп, өмір сүріп жатырмыз. Кері көшіп кеткен Кавказдағылар да Қазақстанды өздерінің туған жеріндей сезінеді. Жазған хаттарында «Біз үшін қазақ жері өте ыстық, өте жақын, бізге өмір сыйлады» депті. Олар қазақ жерінен алған жылуды бойларында сақтайды. Сондықтан Қазақстанда болып жатқан оқиғаларға елеңдеп отырады, елдің жетістіктеріне олар да қуанады.

– Ахмет аға, сол бір қаһарлы қыстан бері көптеген жылдар өтті, небір борандар болып, талай қалың қарлар ереді. Биыл (23 ақпанда) шешендердің қазақ топырағына келгеніне 70 жыл толды...

– Вайнахтар бұл күнді ешқашан ұмытпайды, қай жерде жүргеніне қарамастан, оны жыл сайын атап өту дәстүрге айналған. Қазақстан арқылы Еуропаға, Батысқа, араб әлеміне барған көптеген адамдар бар.

Біріншіден, бұл исламдық тұрғыдан еске алу күні. Біз транспарант көтеріп, ұрандамаймыз, кәдімгідей жай ғана ас беру рәсімін өткізіп, депортациялау жылдарында қаза болғандарды еске аламыз. Бұл діни салт-дәстүрді өткізуді вайнахтар ұрпақтан ұрпаққа жалғастырып келеді. Оның өз реті бар. Ол басқа да мұсылмандардың сондай рәсімдерімен үйлесім тапқан. Еуропа Кеңесінің Парламенттік Ассамблеясы 10 жыл бұрын (депортациялаудан 60 жыл кейін) депортациялау фактісін геноцид актісі деп таныды. Бірақ біз бұл бойынша кімге болса да талап қоятындай бастама көтеріп отырған жоқпыз. Вайнахтар мұны Алланың басқа салғаны деп қабылдады. Ол күні Кавказда да еске алу шаралары өтеді. Ғалымдар, тарихшылар, этнографтар барлығы жаңа фактілерді қарастыруда. Бірақ әлі күнге дейін депортация

құрбандарының ақ кітабы аяқталған жоқ! Өйткені үнемі жаңа фактілер пайда болып жатады.

Вайнахтар мен қазақтардың өзара ортақ мүдделері туралы айтар болсақ, Шешенстан мен Ингушетия және Қазақстан Республикасының бүгінде бір-біріне деген сенімділігі, ашықтығы, шынайы өзара қарым-қатынасы жоғары деңгейде. Бұл республикалар мен халықтарға қатысты.

Кавказда көптеген адамдар Қазақстанда өткізген кезеңдерін ыстық ықыласпен еске алып отырады. Құр сөз емес, көшеге, оқу орындары мен басқа да ұйымдарға қазақтың танымал тұлғаларының есімдерін беру арқылы шынайы құрметтерін білдіреді. Біздің Президентіміздің есімі Грозный қаласындағы білім ұясына берілген, ол «Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев атындағы лицей» деп аталады. Ингушетиядағы Назрань қаласында Дінмұхамед Ахметұлы Қонаев атындағы көше бар.

Кавказда қазаққа қатысты жайттар көп. Мысалы, балаларына қазақ есімдерін қояды. Тағдырдың жазуымен біз сталиндік қатал кезеңнің құрбаны болдық. Сонымен қатар бір-бірімізді білу арқылы бірге даму бақытына ие болдық. Бұл өте маңызды.

Мысалы, мұндай қарым-қатынастың орталығы – Қазақстан халқы Ассамблеясы. Бұл – бірлік рухының, болашаққа деген сенімнің, патриотизмнің салтанат құруы. Бұл – Елбасымыз Нұрсұлтан Назарбаев жетекшілік жасайтын ұйымның ең басты жетістігі. Қазақстан халқының бірлігі бүгінгі таңда мақтан тұтатын ең басты құндылығымыз деп ойлаймын.

– Біз келісті сұхбат бергеніңізге ризашылығымызды білдіреміз. Сіздің парламенттік, сондай-ақ вайнахтар қауымдастығындағы, жалпы достықты нығайту ісіндегі қызметтеріңізге табыстар тілейміз.

– Осы тақырыпқа қызығушылық танытып отырған сіздерге де рақмет.

За общим дастарханом, г. Астана

«БІРЛІК – ЕДИНСТВО.kz»

(или как стать лидером)

Расул АХМЕТОВ,
председатель
Республиканской молодежной
организации «Жарасым»
при АНК,
член Совета по молодежной
политике при Президенте РК

Мир меняется ежедневно. Порой так быстро, что вечерние новости к утру устаревают. Меняются приоритеты, свергаются идолы, на политическую арену выходят новые персоны. Кто научит нас не растеряться в этом хаосе, не потерять себя, правильно расставить акценты? Так ли уж необходимо растить в себе будущего лидера или удобнее просто плестись в хвосте событий, сливаясь с толпой, стараясь быть как можно незаметнее? Для чего нам молодость, если нет желания вырваться вперед, принести пользу Родине, стать лидером своего двора, школы, спортивной команды, студенческого отряда, трудового коллектива?! Но ... лидерству надо учиться!

Нынешним летом Ассамблея народа Казахстана в лице Общественного Фонда «Фонд Ассамблеи народа Казахстана» по заказу Комитета по делам молодежи Министерства образования и науки РК организовали обучающий летний лагерь для молодых лидеров этнокультурных объединений. Данный тренинг прошел в рамках проекта «Бірлік-Единство.kz», целью которого было повышение профессиональных качеств руководителей молодежи этнокультурных объединений, ознакомление с деятельностью АНК и налаживание межэтнических связей. Тренинг прошли 30 человек в возрасте от 18 до 31 года из различных регионов республики, в том числе члены республиканской молодежной организации «Жарасым».

Официальное открытие проекта состоялось в Доме дружбы г.Алматы, где перед ребятами с напутствием выступили директор фонда АНК Алмагуль Салимбаева, депутат Мажилиса Парламента РК Роман Ким, руководитель Ассоциации Юных Лидеров РК Наталья Бахмутова и председатель РМО «Жарасым» Расул Ахметов.

Знакомство с тренерами Ассоциации юных лидеров началось в горном лагере Тау-Самал, что в Алматинской области. Участники провели здесь ровно 6 дней, непрерывно обучаясь лидерству, способам построения командной работы, организации и проведению собраний, планированию, навыкам публичных выступлений, эффективному разрешению конфликтов. А в свободное время общались и очень весело проводили вместе время. Вся теоретическая база закреплялась практическими упражнениями, одно из которых – «Веревочный курс» – превзошло все ожидания

участников. Помимо тренеров АЮЛ, большинство из которых, кстати, были почти нашими ровесниками, в обучении приняли участие сотрудники Секретариата Ассамблеи народа Казахстана и Центра по изучению сферы межэтнических и межконфессиональных отношений Академии государственного управления при Президенте Республики Казахстан. Лекции на темы «Роль молодёжи в современном обществе», «Национальная идентичность» вызвали живой интерес, и мы вместе обсуждали проблемы межнационального согласия и стабильности в современном обществе. И, конечно же, много говорили о роли молодежи в этих процессах.

Молодежь – самая мобильная группа населения, наименее подверженная предрассудкам. Предрассудки, переходящие со временем в стереотипы, могут быть результатом недостаточных знаний о других культурах, последствием вызова, связанного с культурными различиями. Трудно переоценить значение таких тренингов в развитии духовно-нравственного потенциала молодежи. Мы приобрели новые профессиональные навыки, опыт межкультурного общения с представителями различных культур, религий и этносов.

Заккрытие летнего лагеря «Бірлік-Единство.kz» прошло с участием заместителя Председателя Ассамблеи народа Казахстана Ералы Тугжанова, руководителей Комитета по делам молодёжи Министерства образования и науки РК, и председателей республиканских ЭКО.

...Человек всегда ищет свои корни. Мы все такие разные, но, как ни странно, в глубине веков наши корни, оказывается, имеют общий ствол культуры. Чем дальше изучаешь историю, тем ближе становятся соседи.

За время пребывания в лагере участники успели так подружиться между собой, что никому ни хотелось прощаться. Все испытывали такое крепкое чувство единства и дружбы, как будто знали друг друга многие годы... А это значит, что цели, поставленные проектом, были достигнуты.

Егор Каппель, депутат мажилиса Парламента РК и председатель Ассоциации немцев Казахстана Александр Деерер

«ВОЗРОЖДЕНИЕ»: ПРОШЛОЕ, НАСТОЯЩЕЕ, БУДУЩЕЕ

Август для казахстанских немцев ознаменовался сразу двумя юбилейными событиями: 25 лет национальному немецкому движению «Возрождение», зародившемуся еще в СССР в 1989 году, и 20 лет со дня открытия Немецкого дома в г. Алматы. К этим памятным датам Ассоциация общественных объединений немцев Казахстана «Возрождение» организовала ряд мероприятий – международный форум на тему «Прошлое, настоящее, будущее», прошедший 25 августа в здании Фонда Первого Президента, и круглый стол в Доме дружбы г. Алматы, где участники, используя метод мозгового штурма, обсудили актуальный на сегодняшний день вопрос: «Солидарность: миф или реальность?»

Олеся КЛИМЕНКО,
главный редактор газеты
“Deutsche Allgemeine Zeitung”

Международный форум «Прошлое, настоящее, будущее» стал уникальной дискуссионной площадкой, в которой приняли участие партнеры Ассоциации немцев Казахстана «Возрождение» из стран СНГ и Германии. Большой интерес был проявлен со стороны государственных органов, в частности, Ассамблеи народа Казахстана, Фонда Первого Президента, акимата и Дома дружбы г. Алматы.

Открыл праздничное мероприятие Александр Дедерер, председатель Ассоциации немцев Казахстана «Возрождение», который в своем выступлении обратился к страницам истории советских немцев от ликвидации Республики немцев в Поволжье, создания Всесоюзного общества «Возрождение» до открытия Немецкого дома в г. Алматы и перспектив немецкого этноса в будущем.

– Печально известным Указом Президиума Верховного Совета СССР от 28 августа 1941 года «О переселении немцев, проживающих в районах Поволжья» российским немцам были выдвинуты обвинения в активной помощи и пособничестве немецко-фашистским захватчикам, была проведена депортация и массовые репрессии против народа, верой и правдой служившего своему Отечеству. За ним последовали призывы немцев в трудовые колонны, по сути, в концентрационные лагеря НКВД, так называемую трудовую армию, где их ждала гибель от непосильного труда, холода и голода. Молох репрессий парализовал волю людей, всеобъемлющий страх поставил людей на колени, но не сломил национальный дух. Уже после снятия контроля спецкомендатуры начались первые обращения народа о реабилитации, они становились всё более массовыми и настойчивыми, несмотря на ответные репрессии. Все эти шаги планомерно привели к созданию в 1989 году Всесоюзного общества советских немцев «Возрождение». По своей масштабности и многочисленности оно не знало себе равных. Удалось ли ВОСН «Возрождению» добиться главной своей цели – восстановления Немецкой республики Поволжья? Нет, не удалось. Но это никак не умаляет его значения в судьбе народа, забитого пропагандой.

Народ воспрял духом, в полный голос заявил о своей воле сохранить свой язык, свою культуру, свой микромир, свою религию, о своём праве выбирать место жительства, отдавая при этом дань уважения казахскому народу, принявшему под свой шаңырақ многих изгоев, назначенных режимом виновными.

Развал СССР – драматический период в жизни общества, страна погрузилась в экономический коллапс, Казахстан делал первые шаги, решая бесчисленные политические, экономические, социальные проблемы. Именно в это время правительство Казахстана наделило многие региональные немецкие общества имуществом для организации социально-культурной деятельности. Протянуло руку помощи и правительство Германии.

Трудно переоценить роль Главы нашего государства Н.Назарбаева, сумевшего в те сложные времена сплотить нацию, сформировать атмосферу межэтнического мира и согласия.

Интенсивные переговоры Главы нашего государства со многими ведущими политиками Германии, в том числе и с Х.Ваффеншмидтом, сформировали доверительные, стратегические взаимоотношения между Казахстаном и Германией, позволившие нам – общественному объединению немцев – приобрести равные права в межгосударственных отношениях. Совсем недавно об этом невозможно было даже мечтать. Мы стали субъектом межгосударственных отношений, активным участником Казахстано-германской межправительственной комиссии,

Владимир Ауман, ветеран немецкого движения «Возрождение», приехал на форум из Москвы

Вручение золотой медали АНК «Бірік» Якобу Фишеру

разработчиком проектов соглашений о поддержке граждан Казахстана немецкого происхождения и о культурном сотрудничестве.

Особый интерес участников вызвали выступления ветеранов немецкого движения «Возрождение». В частности, Владимира Аумана, нашего бывшего соотечественника, ныне живущего в Москве и посвятившего себя теме реабилитации российских немцев. В своем выступлении Владимир Андреевич отметил, что в истории советских немцев были и моменты, о которых всегда говорится с благодарностью. Одно из таких – воспоминания российских немцев, депортированных в Казахстан. Они всегда с особой теплотой отзываются о степном крае. «В Казахстане жертв депортации были намного меньше, чем в других регионах СССР. Этим немецкий народ обязан состраданию, гостеприимству и дружелюбию народов Казахстана и, прежде всего, казахам. Такое отношение порождало веру в то, что рано или поздно справедливость в отношении немецкого народа восторжествует», резюмировал свое выступление Владимир Андреевич.

От имени Федерального правительства Германии было озвучено приветственное слово Хартмута Кошика, уполномоченного Федерального правительства Германии по делам переселенцев и национальных меньшинств. Он, к сожалению, не смог принять участие в памятных мероприятиях, так как в это время проходила Межправительственная кыргызско-германская комиссия. В своем послании депутат Бундестага отметил, что казахстанские немцы являются важным звеном в казахстанско-германских отношениях.

– В Казахстане сегодня проживает около 180 тысяч немцев, а в Германии около 800 тысяч немцев из Казахстана. Их постоянное общение поддерживает отношения между нашими странами в области культуры, экономики, науки и гражданского общества. Последние 25 лет немцам Казахстана, как и всем гражданам страны, в результате сложного переходного периода после отмены коммунистической

системы пришлось преодолеть трудности. Многие немцы переехали в Германию. Но развитие Казахстана, в частности, в экономической области дает повод для оптимизма. Поэтому я обращаюсь ко всем живущим в Казахстане этническим немцам: помогайте и впредь при создании демократического и социально ориентированного правового государства, в котором стоит видеть перспективу жизни для себя и своих детей!

Параллели в судьбе и современной деятельности корейцев и немцев Казахстана в своём выступлении провёл Роман Ким, депутат Мажилиса Парламента, президент Ассоциации корейцев.

– Казахстанские немцы являются неотъемлемой частью нашего многонационального народа, и трудно переоценить тот вклад, который внесли и вносят представители немецкого этноса в развитие и процветание нашего общего дома – Республики Казахстан. Немецкий и корейский народы связывает общая история, мы вместе переживали трудности, решали поставленные задачи и радовались успехам. Наши предки попали в Казахстан при трагических обстоятельствах, но эта благодатная земля стала для нас настоящей Родиной. Трудолюбие, целеустремленность, образованность, высокая требовательность к себе – все эти качества немецкого народа позволяют добиваться успехов во всех областях и служат достойным примером для других. Сегодня немецкое общественное движение решает задачи не только своего этноса, но и принимает самое активное участие в жизни всего Казахстана, вносит вклад в социально-экономическое, гуманитарное развитие страны, в укрепление мира и межнационального согласия.

Известный казахстанский писатель и всеобщий любимец как немецкого, так и казахского народов Герольд Бельгер в своем видеообращении вспомнил тех, кто стоял у истоков немецкого общественного движения.

– Я причисляю себя к ветеранам немецкого движения в бывшем СССР. В немецком движении по мере сил и разумению я – как депортированный волжанин, как гражданин и как литератор – участвовал ещё задолго до 20-летия немецкого дома в Алма-Ате и до 25-летия мощной общественной организации «Видергебурт». Это были знаменательные, поистине судьбоносные этапы нашей национальной судьбы. С благодарностью вспоминаем всех, кто стоял у истоков этой борьбы. Всё это нашло отражение в моих романах, повестях, рассказах, статьях, письмах и обращениях-жалобах в высокие инстанции. Должен признаться, что поражений на этом тернистом пути, пожалуй, было больше, чем успехов-достижений. Препград было больше, а борцов среди нашего брата явно маловато. Однако по большому счёту удалось сохранить: живую душу, созидательный дух народа, жизнестойкость: «немец что верба», по определению Александра Солженицына; немец оказался цепким в жизненных испытаниях. И – главное – удалось, несмотря на все козни гадкой идеологии и гнусной политики доказать, что мы не пыль на ветру; никакие вожди – с усами или без – гнобить нас не могут. Достоинно отмечая названные выше две славные даты и посильно прогнозируя наше будущее, мы должны (обязаны!) особенно настойчиво думать о том, что ждёт нас завтра в надежде, что под небесным очагом, под казахским шаңырақом не потухнет огонь национального намыса – чести и достоинства.

Важно, что все участники Форума не только касались тем прошлого, но и с оптимизмом говорили о будущем. В резолюции Форума особо отмечена необходимость реформировать деятельность, по-другому посмотреть на роль немецкого этноса в казахстанском гражданском обществе, использовать накопленный потенциал, взаимодействовать с земляками в Германии.

В рамках форума «Прошлое, настоящее, будущее» состоялось торжественное вручение Золотой медали Wiedergeburt «За заслуги перед народом», учрежденной национальным советом немцев Казахстана в этом году. Отныне золотая медаль будет вручаться ежегодно наиболее достойным людям, подвижникам, внёсшим особый вклад в возрождение национального самосознания, идентичности, единения, духа, культуры и развития новых традиций этнических немцев в Казахстане.

Завершилось мероприятие праздничным концертом. Своим творчеством гостей порадовали известный немецкий культуртрегер Якоб Фишер, удостоившийся в этом году высокой награды от Ассамблеи народа Казахстана медали «Бірлік» и Олег Видеман, оперный певец, заслуженный артист Российской Федерации.

Александр Дедерер: «Общественное движение «Возрождение» и Немецкий дом послужили мощнейшим толчком развития самоорганизации этнических немцев, сыграв значительную роль в судьбе своего народа. Их деятельность трудно переоценить, думаю, найдутся исследователи, которые еще скажут свое слово. Сегодня от участников форума получено много положительных отзывов, и все они едины во мнении, что это был нелёгкий, но очень насыщенный событиями временной отрезок. Главное – мы провели мероприятия в том духе и ключе, которые за предыдущие годы наработали и которые являются визитной карточкой нашей общественной организации».

«ПОДАРОК СТАЛИНУ» В АМЕРИКЕ

В г. Вашингтон при поддержке Посольства Казахстана в США в рамках одного из старейших еврейских кинофестивалей с участием делегации Ассамблеи народа Казахстана состоялся показ картины казахстанского режиссёра Рустема Абдрашева «Подарок Сталину».

В фильме показаны события, происходящие в 1949 году и повествующие о судьбе депортированных и репрессированных народов в Казахстан.

После просмотра картины состоялось подиумное обсуждение фильма с участием американских экспертов и кинокритиков: исполнительного директора Национальной коалиции по поддержке евразийских евреев Марка Левина, старшего аналитика Комиссии США по международной религиозной свободе Кэтрин Косман, профессора Джорджтаунского университета Майкла Рулэнда и президента Ассоциации еврейских этнокультурных объединений Казахстана «Мицва» Александра Барона. Американская публика высоко оценила мастерство создателей фильма и исполнителей главных ролей, которым удалось в полной мере раскрыть силу человеческого духа и торжество

добра и любви даже в суровую эпоху жестокости и произвола.

«Фильм полон символизма, в первую очередь, подчеркивающего толерантность и гостеприимство казахского народа», – отметил М.Левин. «Несмотря на тяжести того времени и трагические последствия разрушительных ядерных испытаний, народ Казахстана всегда оставался гуманным и толерантным», – добавил он. Александр Барон проинформировал зрителей об историческом контексте показанных в фильме событий, отметив, что народ Казахстана спас миллионы жизней депортированных и беженцев.

На мероприятии также присутствовали представители Государственного департамента США, Конгресса США, бизнеса, культурного общества, журналисты, а также представители еврейской диаспоры Вашингтона. Итоги мероприятия продемонстрировали неподдельный интерес к Казахстану и отечественному кинематографу.

Фестиваль еврейского кино прошел на платформе знаменитого театра «Theater J», входящего в состав Еврейского культурного центра Вашингтона и расположенного в сердце исторического и культурного района американской столицы Дюпон-Серкл.

КОМУ НАШ ОПЫТ ИНТЕРЕСЕН

В Астане во Дворце мира и согласия состоялась встреча представителей Ассамблеи народа Казахстана с

парламентской делегацией Канады во главе с председателем Комитета Палаты Общин Канады по природным ресурсам Леоном Бенуа.

Г-на Л.Бенуа сопровождали председатель Комитета национальных финансов Сената Канады Джозеф Дэй, вице-председатель Комитета по

делам ветеранов Палаты общин Канады Питер Стоффер, член Комитета по международной торговле Палаты общин Канады Рассел Хиберт, Чрезвычайный и Полномочный Посол Канады в Казахстане Шон Стайл.

С казахстанской стороны во встрече приняли участие заместитель председателя – заведующий Секретариатом АНК Ералы Тугжанов, заместитель Председателя АНК, депутат Сената Парламента РК Анатолий Башмаков, Чрезвычайный и Полномочный Посол Казахстана в Канаде Константин Жигалов, руководитель Центра по изучению межэтнических и межконфессиональных отношений в центрально-азиатском регионе АГУ при Президенте РК Айгуль Садвокасова.

Ералы Тугжанов ознакомил гостей из далекой Канады с историей создания, конституционным статусом, задачами АНК по укреплению межэтнической толерантности и общественного согласия, работой депутатов от АНК, взаимодействием АНК в рамках международного сотрудничества.

Встреча с канадцами

Гости особенно интересовались особенностями казахстанской модели межэтнического согласия, в которой заложен консолидирующий принцип «Единство в многообразии».

Заместитель Председателя АНК подчеркнул значение политической воли Президента страны, Председателя Ассамблеи Нурсултана Назарбаева в обеспечении межэтнического мира и согласия. Отметил, что Указом Президента РК 2015 год объявлен в Казахстане Годом Ассамблеи народа Казахстана.

В свою очередь, Г-н Л.Бенуа рассказал о деятельности Парламента Канады, законодательных механизмах обеспечения прав этнических меньшинств, особо отметил сходство этнического и конфессионального разнообразия двух стран.

Он подчеркнул важную роль Ассамблеи в сохранении межэтнической толерантности и укреплении общественного согласия, положительный опыт Казахстана и достижения страны в вопросах обеспечения прав всех этносов, проживающих в республике.

«К ЕДИНСТВУ _ ЧЕРЕЗ МИЛОСЕРДИЕ»

Так называлась благотворительная акция, прошедшая в Астане и направленная на поддержку детей-инвалидов, а также детей из малообеспеченных и многодетных семей.

Организаторами акции выступили Ассамблея народа Казахстана г. Астаны, Астанинский городской филиал Общества Красного Полумесяца РК, Общество инвалидов района

Есиль, департамент внутренних дел столицы. Благое дело горячо поддержали акимат г.Астаны и ОФ «Международный Центр «Жария».

В рамках акции 30 детей-инвалидов, детей из многодетных и малообеспеченных семей выехали на летний отдых в «Экодеревню». Там с ними работали волонтеры из Общества Красного Полумесяца РК: они организовали различные конкурсы, игры, развлечения.

Столичные полицейские, в свою очередь, знакомили детей с основами правил поведения на улице и общественных местах.

Акция проводилась в рамках проекта «Дорожная карта Мира и Согласия г.Астаны», основная цель которого - укрепление общественного согласия и межэтнической толерантности, культурных связей между организациями, предприятиями, общественными объединениями столицы.

ЛИЧНОСТЬ

**Гаухар
МУРЗАБЕКОВА**

народная артистка РК

Сочетание рок музыки и музыки барокко в произведении очень созвучно атмосфере самого города Прага, где соседствуют приметы средневековья и современного, развитого индустриального государства.

«The Beatles», барокко и пражская осень «Камераты Казахстана»

Асем КАЛМАН,
магистрант Казахской
национальной консерватории
им.Курмангазы

АНСАМБЛЬ КЛАССИЧЕСКОЙ МУЗЫКИ «КАМЕРАТА КАЗАХСТАНА» ПОД УПРАВЛЕНИЕМ НАРОДНОЙ АРТИСТКИ РК, ЛАУРЕАТА ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПРЕМИИ РК, ПРОФЕССОРА ГАУХАР МУРЗАБЕКОВОЙ ПРОДОЛЖАЕТ МУЗЫКАЛЬНЫЕ ЭКСПЕРИМЕНТЫ И РАСШИРЯЕТ ГРАНИЦЫ НЕ ТОЛЬКО РЕПЕРТУАРА, НО И ГАСТРОЛЬНЫХ ВЫСТУПЛЕНИЙ. МУЗЫКУ ЛЕГЕНДАРНЫХ «БИТЛЗ» В БАРОЧНОМ СТИЛЕ ИСПОЛНИЛИ КАЗАХСТАНЦЫ В САМОМ СЕРДЦЕ ЗАПАДНОЙ ЕВРОПЫ, СКАЗОЧНОМ ГОРОДЕ ПРАГА. ПРОШЛОЙ ОСЕНЬЮ ОРКЕСТР ПОБЫВАЛ НА ГАСТРОЛЯХ В ЧЕХИИ, ПРИУРОЧЕННЫХ К 20-ЛЕТИЮ УСТАНОВЛЕНИЯ ДИПЛОМАТИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ МЕЖДУ КАЗАХСТАНОМ И ЧЕШСКОЙ РЕСПУБЛИКОЙ. ГАСТРОЛИ СОСТОЯЛИСЬ ПРИ СОДЕЙСТВИИ ПОСОЛЬСТВ ДВУХ СТРАН. ЕДИНСТВЕННЫЙ КОНЦЕРТ СОСТОЯЛСЯ В КОСТЕЛЕ СВЯТЫХ СИМЕОНА И ИУДЫ.

Творческий стиль коллектива «Камерата Казахстана» всегда отличала широта репертуарного диапазона и постоянный поиск новых форм и средств общения со слушателем-современником. Это и редко исполняемые произведения старинных композиторов, популяризация казахстанской современной музыки, эксперименты в области исполнительских приемов и инструментальных составов и даже театрально-музыкальные постановки.

ЛИЧНОСТЬ

**Гаухар
МУРЗАБЕКОВА**

народная артистка РК

Астрологические часы в г. Прага

Идеи всегда изящны и органичны, детали тщательно продуманы, а воплощение безукоризненно.

Так и в этот раз идея исполнить Concerto Grosso «The Beatles Go Baroque» композитора Петера Брайнера на гастролях в Чехии была весьма символична. Сочетание рок музыки и музыки барокко в произведении очень созвучно атмосфере самого города Прага, где соседствуют приметы средневековья и современного, развитого

индустриального государства. Мы увидели, что и в музыке и в жизни синтез может быть вполне гармоничным. Петер Брайнер, известный на западе дирижер, композитор и аранжировщик словацкого происхождения, родился на территории социалистической Чехословакии. Concerto grosso «The Beatles Go Baroque» – одно из самых популярных его произведений – было написано в Милане в июле 1994 года, CD с его записью стали международным бестселлером. На концерте «Камераты Казахстана» довольно вместительный зал Костела святых Симеона и Иуды был полон взыскательной чешской публики. Произведение представляет собой обработку 20 песен легендарной группы «Битлз», объединенных в четыре Concerto Grosso. Первое написано в стиле Г.Ф.Генделя, второе – И.С.Баха, третье в стиле А.Корелли и четвертое в стиле А.Вивальди. Великолепное соло на скрипке народной артистки РК Гаухар Мурзабековой и соло виолончели Мусы Керимбаева создавало легкую и приятную атмосферу в трех концертах, им вторила партия клавесина в исполнении Шолпан Унгаровой. Флейтовую партию во втором Concerto Grosso, написанном в стиле И.С.Баха, исполнила венгерская флейтистка Мелинда Шольц. Оркестровые обработки были сложные и интересные в техническом плане, как говорят музыканты, «есть что поиграть».

Интересен также выбор оригинальных тем для обработок. Ранее творчество группы представлено наиболее популярными песнями из альбомов 1964 года «A Hard Day's Night» и «Beatles for Sale», синглом 1963 г. «She Loves You». Большинство же относятся к более зрелым опусам группы, начиная от «Rubber Soul» 1965 г. и до «Abbey Road» 1969 г. Для этих альбомов характерны разнообразие тематики, эксперименты с инструментами и стилями, методами звукозаписи. Ярким примером служит «She's Leaving Home» из культового альбома группы 1967 года «St. Pepper's Lonely Heart Club Band», в оригинале она записана приглашенными исполнителями на струнных инструментах. Не

менее знаменитая «Good Night», завершающая двойной альбом «The Beatles» 1968 года (также известного как двойной «Белый альбом») записана в исполнении оркестра из 26 человек и вокальной группы. Возможно, поэтому многие песни так и «просятся» на переложения и вдохновляют не одно поколение академических музыкантов. Еще в 1965

ЛИЧНОСТЬ

**Гаухар
МУРЗАБЕКОВА**

народная артистка РК

Культура – квинтэссенция памяти человечества, как средневековый Карлов мост через реку Влтава, связывает времена и пространства.

году, вскоре после выхода в свет пятого студийного альбома «Help!» основателю американской фирмы грамзаписи «Electra» Джеку Хольцману пришла идея сделать запись песен Битлз в стиле барокко. Он пригласил пианиста и дирижера Джошуа Рифкина для аранжировки, спросил разрешения у самого Пола Маккартни и выпустил оригинальный альбом на своем лейбле под названием «The Baroque Beatles Book» («Барочная книга Битлз»). После этой пластинки стали появляться интерпретации песен Битлз в самых различных стилях. В наши дни известны альбомы «Beatles Baroque» канадского камерного ансамбля «Les Boreades de Montreal».

По мнению исполнителей и слушателей, произведение Петера Брайнера выгодно отличается от перечисленных аналогов остроумием и изобретательностью, которые помогли автору сохранить целостность барочных композиций. В некоторых случаях удалось избежать банального цитирования, основную тему вначале трудно даже выделить из сложных и оригинальных аранжировок, именно такова заглавная песня «She Loves You». Как самостоятельные произведения прозвучали в исполнении Мелинды Шольц «Hey, Jude» – полонез, бурре «We Can Work It Out» и «Yellow Submarine», настоящими шедеврами можно назвать «Paperback Writer» в стиле А.Вивальди и «Penny Lane» в стиле Г.Ф.Генделя, в которых блистала Гаухар Мурзабекова. Оркестр же

наполнял своды древнего костела барочной прозрачностью и стройностью сопровождения в сочетании с местами прихотливой джазовой ритмикой.

Пражская публика весьма искушённая, и это неудивительно: город является культурным центром Европы и «музыкальной Меккой». Скрипка для чехов почти национальный инструмент, в одной только Праге с десяток оркестров, известных на весь мир высокой исполнительской культурой и неповторимым интонационным стилем. Почти все церкви и соборы, а их большое множество, переориентированы под концертные площадки. По всему видно, что в этой стране поддерживается и культивируется высокий уровень интереса к академическому

искусству среди населения. Да, чехи знают толк в камерной музыке, тем более были приятны для нас, гостей, бурные овации и радушный прием!

Когда ступаешь на пражскую землю, становится очевидным, что стремление к сближению эпох было не только у родоначальников рока. Проводить параллели между направлениями столь отдаленных эстетически и временных периодов стало тенденцией в эпоху постмодерна. Интересными представляются видения художниками общих принципов барокко и современного искусства не только в музыке, но и в архитектуре. Точки соприкосновения лежат, вероятно, не столько в каких-то внешних элементах (небольшие составы музыкантов, наличие некоторой импровизационности, простота форм и т.д.), а скорее в аспектах мировосприятия и идеологии. Смешение стилей стало не только процессом, но уже и новым самостоятельным стилем, приметой времени. Так, исторический центр Праги с булыжными мостовыми, черепичными крышами, готическими соборами, мирно соседствует с современной телебашней и «Танцующим домом», построенном в стиле деконструктивизма.

Культура – квинтэссенция памяти человечества, как средневековый Карлов мост через реку Влтава, связывает времена и пространства. Понимаешь, что все границы – временные, стилистические и прочие несколько условны, всегда есть точки соприкосновения, некие общие принципы. Но во все времена неизменным и важным остается одно: исполнение должно быть искренним, талантливым и чистым.

ТУЛҒА

**Надежда
ЛУШНИКОВА**

ақын

1963 жылы алғаш рет Қызылордада өткен айтысқа түстім. 1964 жылы өлкелік айтыс өтті. Баукең (Бауыржан Момышұлы) алтын сағатын тағып беретіні сонда ғой. «Алмайды Надежда жаман сағатыңды, еркектің сағатын, – деді ғой. – Мә, менің сағатымды ала тұр, Надежда!» Сосын үзілісте басқа алтын сағат сатып әкеліп, «Надежда, шеберлігің үшін» деп жаздырып, білегіме тақты ғой.

Надежда ЛУШНИКОВА,

Қазақстанның еңбек сіңірген мәдениет қайраткері:

ӘЛІ КҮНГЕ ҚАЗАҚТЫҢ АЛАҚАНЫНДАМЫН

Асхат РАЙҚҰЛ,

тілші,

«Астана ақшамы» газеті

ҚАЗАҚТЫҢ ИБАЛЫ,
ИНАБАТТЫ, ҚАЙСАР
МІНЕЗДІ, ТӘРБИЕЛІ
КЕЛІНІНІҢ ҮЛГІСІН
ТАНЫТҚАН ОРЫС ҚЫ-
ЗЫ БҮГІН ЖЕТПІСТІ
ДЕ БАҒЫНДЫРЫП,
АЙНАЛАСЫНА АҚЫЛ
АЙТАР ӘЖЕГЕ АЙНАЛЫП
ОТЫР. БІР КЕЗДЕРІ ДУАЛЫ
ЖЫРЛАРЫМЕН ТАЛАЙ
ДОДАДА ТОП ЖАРҒАН
АҚЫН АПАНЫ АСТАНАҒА
БІР САПАРЫНДА ӨҢГІМЕГЕ
ТАРТҚАНБЫЗ. ӘДЕТТЕГІДЕЙ
АҚ ДАСТАРХАНЫН ЖАЙЫП,
АҚТАРЫЛЫП САЛА БЕРДІ...

ЖАМБЫЛ АТАНЫҢ АЛМАСЫ

– Сіздің кеседей құртыңызды көріп, есіме түсіп отырғаны... «Жамбыл атамның қолынан қып-қызыл алма жегенмін» деген сөзіңізді құлағымыз шалған. Әңгіме төркінін абыз атадан бастасаңыз...

– Иә, иә. Ол менің кішкене кезім ғой. Күз бе, көктем бе... Әйтеуір, бізде Едіге батыр

деген өткен. Сол Едіге батырдың Шаматай деген қызы болды біздің ауылда. Ерекше жан еді. Қол диірменді тарты-ы-ып отырып, өлең құрайтын. Айтысқа түскен кісі екен. Соғыстың ар жақ, бер жағында жыр додаларында жарқыраған адам. Ол шақ «Жұлдыз қашан туады, шешем қашан келедінің» кері еді ғой. Содан, әлгі апаның Әлкемай деген қызы бар еді, менімен қатар, бірге оқитынбыз. Мен қырқыншы жылы тұдым ғой. Жәкең қырық бестің жазында қайтты. Бір күні Әлкемай екеуімізді апасы ертіп барды атаға. Бала – есті ғой, әсіресе, сол кездің балалары есті. Мәселен, шешелер салған әндерді, жесірлердің зарлы жырларын түгел жатқа білем. Себебі, басқа алданатын ештеңе жоқ: кино жоқ, теледидар жоқ, естігенімізді қағып аламыз.

Жамбыл атаға біраз жол жүріп, тауды қиялап бардық. Біздің Бірінші май ауылы (қазір Бекболат батырдың атын алған ауыл) мен Жамбыл ауылының арасы он бес-жиырма шақырымдай. Жаңа киіз үй құрылған, ақ шаңқан төсекте ақ дамбал, көйлегімен ата жатыр, сақалы желбіреген. Басында кішкене тақиясы бар. Әлкемай кірмеді де, мен апасынан қалмай табалдырықты аттадым.

– Атаның Жамбыл екенін білмейсіз ғой?..

– Білмеймін ғой, баламын. Ә дегеннен алманың иісі бұрқ ете түсті. Былай қарасам, үлкен кісінің бас жағы толған алма екен. Сәлемдесе кіргендердің қолына ұстататын болуы керек. Шаматай апаны таныды. Амандасты. Маған қарап, «Қызың ба?» деді. «Қызым ғой» деді апа. «Ойпырмай, көзінің тұздайлығы саған тартқан екен» деді. Ал Шаматайдың атасы Едіге батыр қалмақ екен, шамасы, көзі тұздай болу керек... Ата маған да бір алмасын берді. Әлкемай жеп қоятындай, тәттісіне құшырланып жеп алдым.

– Надежда апа, атыңыз да – орыс, қаныңыз да – орыс. Бірақ, тіліңіз бен жүрегіңіздің таза қазақ екеніне күмән жоқ. Қазақты қазақтан артық сүйесіз. Қазақ тілінің тұнығынан әу баста қалай сусындадыңыз?

– ...Мен төрт үйлі орыстың жалғызымын ғой.

– Мұны қалай түсінеміз, апа?

– Бабушкам бар, дедушкам бар, тетям бар, дядям бар, өзімнің шешем бар. Соның бәрінің жалғыз баласымын. Соғыс жылдарында туған басқа ешкім жоқ отбасымда. Әкем майданға аттанды да, оралмады. Сөйтіп, алғашқы сыныпқа қазақ мектебіне бардым ғой. Себебі, басқа мектеп жоқ. Кейін Қаскелеңдегі интернатқа кеттім. Одан Қызылордадағы

педучилищені бітірдім. Сол Қызылордада өлең жолын бастадым. Өйткені, Сырдың топырағында аунап жүріп, қазақ тілінің қаймағын қалқымау, ұғынбау, қазаққа ғашық болмау мүмкін емес.

ТОҚМАҒАНБЕТОВ ӨЛЕҢНІҢ ӨРНЕГІН ТОҚЫТҚАН

– Сыр бойындағы жылдарыңызды қызылордалықтар мақтан тұтады. Айтысқа да тұңғыш мәрте сонда түстіңіз. Сізді сол айтысқа тәрбиелеген Асқар Тоқмағанбетов көрінеді. Ақынмен бірге болған жылдарыңыздан сыр тартсаңыз.

– Ай-хай, дәурен десейші!.. Мен сол кісілерге таң қаламын. Әлде соғыс жылдарында туғандар аз болғаннан кейін бе... Мысалы, біздің заманымызда көшеде бала бұзықтық жасай қалса, соған үлкен кісілер тоқтап, «Мынауың не, кімнің баласысың? Пәленнің баласы мұндай болуы мүмкін емес қой. Сенің әкең қандай еді, атаң қандай еді?!» деп кететін. Қоян екеш, қоян да бауырмал көрінеді: жылап отырған көжеккі көрген кез келген ана қоян емізіп кетеді екен. Міне, не деген жарастық, туыстық, көзі ашықтық! Бүгін де солай болуы керек қой. Асқар Тоқмағанбетов сондай.

Лениннің тоқсан жылдығы болу керек, «Тұңғыш сөзім» деген өлең жаздым. Оқып беріп ем, «Біз сәрсенбі сайын жас ақындарды жинаймыз, сен кел» деді аға. «Басқа өлеңім жоқ» деуге ұялдым. Бірақ, барымды бір дәптерге жазып, сәрсенбіде бардым ғой. Сөйтсем, кәдімгідей төселіп қалған ақындардың ортасы. Менің өлеңім басқа, олардікі басқа сияқты. «Өлең оқисың ба?» деді. «Жоқ, оқымай-ақ қояйын бұл жолы» дедім. Ақындарды шығарып салған соң, Асекең менің шығармаларымды қарап шықты. Сөйтті де, буын не, бунақ не, бәрін үйретті. Потанин айтады ғой: «Қазақтың бүкіл даласы ән салып тұрғандай» деп. Алайда, буын саны кеміп қалса, ән де болмай қалады... Содан, ақындардың басқосуына ылғи барып тұрдым. Оқу орнын бітіріп, Сырдария аудандық комсомол комитетінің секретары болсам да, жыр додасынан қалмадым. Бірте-бірте «ақын қыз» атанып қалдым.

Асекеңнің анда-санда сөзін ұйқастырып жырлап кететіні бар еді. Ол кісі бір шумақ ұйқастырса, мен бес шумақпен жауап қатам. Сонда айтатыны ғой: «Ойпырма-а-ай, адам топырағына тартпай тұмайды екен!» деп. Сөйтсем, Сүйінбай, Жамбылдар жырлатып, думандатқан өңірде туған екем ғой.

1963 жылы алғаш рет Қызылордада өткен айтысқа түстім. 1964 жылы өлкелік айтыс өтті. Баукең (Бауыржан Момышұлы) алтын сағатын тағып беретіні сонда ғой. «Алмайды Надежда жаман сағатыңды, еркектің сағатын, – деді ғой. – Мә, менің сағатымды ала тұр, Надежда!» Сосын үзілісте басқа алтын сағат сатып әкеліп, «Надежда, шеберлігің үшін» деп жаздырып, білегіме тақты ғой. Төрде қазылық жасап отырған Әбділда Тәжібаев еді, оған ренжіді. «Сенің тіліңді білмейтін өзге ұлт толып жүр. Бірақ, жүрегінен жыр төгіліп, анау мұртты шалыңды жеңіп, озған қаршадай орыс қызды бағалауымыз керек» деді.

– Мұртты шал кім болды екен?

– Тастан Жолдасов қой. Ол кезде жігіттер жоқ. Кіл шалдар айтысады. Мен сол шалдармен айтысыппын ғой. Алпыстан асқаннан кейін ғана кіл жігіттермен айтыстым. Әй, күлем-ау, маған кері келді ғой бәрі! Әлгі әңгімемді жалғайын... Сонда Баукеңмен Әбділда ақынның бір-біріне сөз қайтарғанына, сөзге келгеніне куә болдым. Біреуі залда, біреуі төрде. Әбділда аға айтты: «Сонау ескіде, жазусызуы жоқ заманда туған айтыстың бүгін керегі бар ма осы? Үзіліп қалған дүние сол күйі қала берсін. Қазір кітап шығаруға, жазғаныңды жұртқа жеткізуге барлық жағдай жасалған» деп. «Сен олай деме, анау жақта өнердің бастауы бар, қайнары бар. Егер сол өнер осында қайнап жатса, онда бұл өнер қазақтан өзгеде жоқ болғаны. Жалғасын табу керек! Надежда домбырасын да тастамайды, өлеңін де

ТҮЛҒА

Надежда ЛУШНИКОВА

ақын

Баукеңнің «Надежда, бір сөзім есінде жүрсін, өзге қазақ өзі біледі. Иі қанбаған қамырды етке салма» деп айтқаны бар еді. Батырдың өсиеті іспеттес бұл сөз әлі күнге санамда сайрап тұрады.

жазады, кітабын да шығарады.
Қам жеме!» деді Баукең.

БАУКЕҢНІҢ ӨСИЕТІ

– Баһадүр Баукеңмен екінің бірінің батылы тартып, тіл табыса алмаған ғой. «Аңыз бен ақиқатты» жазған Әзілхан Нұршайықовтың да бас кейіпкерін сомдау үшін Баукең бірнеше рет қадам жасап барып, әңгімелескен екен. Жоғарыдағы уақиғадан кейін батырмен етене араласа алдыңыз ба?

– Баукеңмен кейіннен дос болдық. «Жазушы» баспасында жүргенімде екі томдық кітабы шықты. Қолтаңбасын қойып, сыйға тартты. Басқа да естеліктері қалды. Ол кезде кітап шығарудың машақаты көп болатын еді ғой. Қаріптер қорғасынмен теріледі. Баспа басшылығы Баукеңнің кітабының жиырма бес бетіне жүз елу сомнан қояды қайта басуға, ал басқалардікіне үш жүзден қояды. Оған батыр келіспей, ашуланады ғой. «Қрахаворлар, не істесе, оны істесін! Керегі жоқ маған ақшасының, шығарса, шығарсын, шығармаса, қойсын!» деп, кетіп қалады. Сосын Амантай Байтанаев деген бастығымыз «Надежда, сен баршы ағаңның артынан. Тілін табарсың, сені «қызым» дейді ғой» деді. Ол кезде қазіргі Төлеби-Фурманов көшелерінің қиылысындағы үйде тұратын еді Баукең. Кіріп барсам, «Әйләвию, әйләвию» деп, коньягынан жұтып қойып, әндетіп отыр екен дәлізінде. «Ах, қрахаворлар, менің осал жерімді біледі, ә, Надежда! Сені жіберді ме қол қойсын деп? Мейлі, енді, өздері білсін! Жүр, мен үйімді таныстырайын!» деді жуан даусымен екпіндетіп, бір есікті ашты. Қақ ортада бір төсек тұр, басқа ештеңе жоқ. Едені де жалаңаш. «Мынау – жеңгең

екеуміз жататын төсек» деді. Одан ары тағы бір есікті ашты Бір үстел мен орындық тұр. Үстелдің айналасының бәрі қағаз, бума-бума газет, кітап, шашылып жатыр. Арасында ойдым-ойдым еден көрінеді. Аттап-пұттап арғы басына кетті ағам. Артынан етегімді көтеріп алып, әр жерден бір басып, мен де аттадым. «Мынаның ішін жинағанда, бір қағазым ауысатын болса, бәрі менен таяқ жейді» деді. Тағы бір есікті ашып қалсақ, ар жағында жеңгей тамақ істеп жатыр екен. «Не істеп жатырсың?» деді. Жеңгіміз «пельмен» деп еді, маған бұрылып, «пельмен жейсің бе?» деді. «Жоқ, аға» дедім. Сосын «Әйләвию, әйләвию» деп қайта әндете шығып, қол қойып берді.

Баукеңнің «Надежда, бір сөзім есінде жүрсін, өзге қазақ өзі біледі. Иі қанбаған қамырды етке салма» деп айтқаны бар еді. Батырдың өсиеті іспеттес бұл сөз әлі күнге санамда сайрап тұрады.

ӘУЕЗОВТІҢ АЛДЫНДА ӨЛЕҢ ОҚЫДЫМ

– Алғашқы жырларымның бірін Әуезовтің алдында оқыдым. Асқар Тоқмағанбетов Алматыда жазушылардың «пленум болады» деді. Ондағы «шыбыш ешкі шырылдады, шыбығымды көргенде» деген сықылды ауылдың өлеңдері ғой. Не болмаса, «Қарамаш, олай көзіңді сүзіп, Қайтесің менің ойымды бұзып» деген өлеңдерім еді. 1961 жылдың сәуірі ғой. Әуезов төрде отыр екен. Мен өлеңімді оқыдым. Ол кісі риза болып, әдебиет, өнер институтының бастығы, ғалым Мүсілім Базарбаевты жіберіп, мені алдырды қасына. Отырып ем, қызық кісі екен, ақырын ғана қарады да «қарлығаштай ғана, кішкентай орыс жүрегің қалайша мұндай сөздерді тауып айтып жатыр, ә?» деп күлді.

Содан бірер айдан соң Мұхаң қайтыс болды ғой...

АҚЫН АЙТТЫ ДЕГЕНШЕ...

– «Бүгінгі айтыс ақындарының сөзінің салмағы жеңілдеп кетті» деген пікірді жиі естиміз. Кешегі ақындар қандай еді?

– Жалпы, айтыстың сипаты өзгеріп кетті. Бұрын халықтың сермегенде қолы жетпегенін, айтқанда тілі жетпегенін ақын айтып, жеткізіп, жеңіп беретін. Мәселен, Қорқыттың моласы салынбай, көп жылдар мәселе болып көтеріліп, сәтін таппай келген. Құдай менің аузыма салып, кесенесі тұрғызылды. Бір додада Сырдария ауданының атынан Шиелінің мосқал ақынымен айтыстым. Ол ә дегеннен мақтанды келіп, «Бізде жүзім де өседі, өрік те өседі, қызанақ та, өседі, бәрі өседі. Сендерде не бар? Қу далада отырсыңдар» деп. Сөйтіп мұқатқанда айтқаным ғой:

...Нартайдың жыры шалқыған,
Оты жүрек шарпыған.
Алатаудай ақынға,
Ескерткіш жоқ, мақұл ма?!
Жермен-жексен бейіті,
Қарайып тұр тақырда.

Жергілікті басшылық сөзге тоқтап, іс тындырды. Әйтпесе, Нартайдың моласы қайда қалғанын білмей қалған жұрт. Бейіті жөнделіп, театрға аты берілді...

Ал бүгінгі ақындар нені айтады? Қазір ауылдағы ағайындар жалғыз сиырын үш шақырым жердегі жота-белге өрістетеді. Маңайдағы жердің бәрі сатылып кеткен. Жекеменшік. Бірақ, сол жердің иесі оның басына бармайды. Ал, мал түссе, иесінен ақша сұрайды немесе арақ алдырады. Бұл дұрыс па, бүкіл жерді таратып бергені. Ел үйінің жанындағы төбеге бір қозысын жая алмаса, өзі шығып отыра алмаса.

Балғабек Қыдырбекұлы ағамыз депутат кезінде «Бауырларыма хат» деп, жер сатылмауын жазып еді. Қазір мал жоқ қой. Жұырда ауыл шаруашылығы министріне «сіздің тізіміңізде пәлен мал тұр ғой» десе,

«тұруын тұр ғой, өрісте бар-жоғын білмеймін» дейді. Колхоз, совхоз құрыды да, мал да құрыды. Бұрын кешенді шаруашылық болатын. Тіпті, Алматыны сүтпен шомылдыратын.

Малсыз қазақ – қазақ па, шаңырағына келген қонақтың алдына қойдың басын тартпаса?! Қазір менің үйіме ғарышкер Талғат келсе де, шалым көп араласқан Мұсабаевты айтам, тоңазытқышымда не бар, соны асып берем. Оған ештеңе демейді. Бұрын сондай азаматтарға мал сойылып, бата сұралмаса қандай ұят еді? Міне, қазақ содан қалып барады ғой, тілді былай қойғанда! Осыны бүгінгі ақындар айта алмай келеді. Әрине, ақындарды айыптауға болмайды. Сөздері тотияйындай, тілдері жүйрік жастар көп: мысалы, Аманжолды айт, Айнұрды айт, бәрі жылы-жұмсақ жырымен, әйтеуір, халықтың мұңын сылап-сипап, жанын жылытып өтеді.

Ақынның айтқанына жоғарыдағылар мойын бұруы тиіс қой. Өйткені, халықтың арасында отырмыз, жұрттың немен тыныстап, не ойлап отырғанын біз білеміз.

– **Жаңа тіл деп қалдыңыз...**

– Ә-ә-ә, тіл деген өзекті отқа орап тұр ғой...

Біз батар күннің қызылындай болып қалдық. Біздің заманда жоқ дүниелер қазір көп. Баса қалсаң, Мұқағалидың жырларын айта жөнелетін құралдар, қазақы ұғымдарды сайрай кететін, үйрететін плакаттар шығып жатыр. Бірақ, солардың балабақшаларда, бастауыш мектептерде бірі жоқ. Аталар өліп қалмай ма, жырлары, өлеңдері, жазған-сызғандары ел аузынан, балалардың тілінен түсіп қалса?.. Бала қазақтың тілін, иісін сезіп өсу керек. Өйтпесе, ол түкті де білмей өседі, ұлтты да, елді де, жерді де!..

ШӘМШІНІ ТҮНІМЕН ШЫРҚАТТЫҚ

– **Соңғы сауалым, апа. Шәмшіні қаншалықты танысыз? Бір әңгімелеріңізде Сыр бойында бірге сайран құрғандарыңызды айтыпсыз.**

– Иә, Шәмшіні көрдім ғой. Бірге қыдырдық та. Кейін Шаханов Мұхтармен комсомол сыйлығының лауреаттары болып, Татарстанды, Мәскеуді шарладық. Ол кезде Шәмшінің «Сыр сұлуы», «Арыс жағасында», «Каспийдің толқындары» әндері жаңа тарап жатқан. Сол әндерді бір естіп, бір естімей жүргенбіз.

Комсомолда хатшымын ғой. Қызылорданың бір үйін жалдадық. Басқа үйлердің бар жақсы кілемдерін әкеп тұттық. Дастарханды тағамға толтырдық. Сөйтіп, Сыр бойында жүрген Шәмші мен Мұхтарды шақырдық. Жаңағы әндерді түнімен неше қайтара айтқыздық. Сонда, біздің тұсымыздағы адамдардың өнерге деген тазалығы, өмірге деген тазалығы, ақшаға деген тазалығы керемет еді.

– **Ауылда сексендегі шешем бар, енді ес біліп қалған кезімізде сізді теледидардан сол шешем таныстырған еді. «Мынау Надежда деген апаң қазақшаға қандай судай» дейтін.**

– Айхай, шіркін!.. Сол ғой, сол! Бұрынғы министр бала Дархан сұрады: «Сіздің қандай наградаларыңыз бар?» деп. «2010, «Қазақстанға еңбегі сіңген қайраткер» дегенді атақты елбасының қолынан алдым» деймін ғой. «Орден жоқ па еді?» дейді таң қалып. «Орден жоқ, – дедім, – бірақ, көшеде үлкені де, жасы да жаны қалмайды, құрақ ұшады, бетімнен сүйеді. Мен үшін үлкен орден сол».

Құдай жамандықтан сақтасын, қай үйге барсам да, «Надежда келініміз» деп, төрге шығарады. Қазақ асырайды мені, өлсем көмеді. Сол таза қалпымызбен келеміз. Адам баласына залалым жоқ. «Таспен ұрғанды аспен ұр» деген ниеттеміз. Әсіресе, Баукеңнің «Иі қанбаған қамырды етке салма» деген сөзін ту етіп келем. Сол кісілер ғой менімен сені жалғап отырған.

– **Әңгімеңізге рахмет, апа!**

«ДЭЭЛ» НА ВСЕ СЛУЧАИ ЖИЗНИ

(национальная одежда монголов)

Фото Ашера Свиденского

Национальная одежда монголов имеет свою богатую историю и обладает многовековыми художественными традициями. Она тесно связана с образом жизни монгольского народа, его хозяйственным укладом и природными условиями страны.

Наталья КОМАРОВА,
сотрудник архитектурно-
этнографического
и природно-ландшафтного
музея заповедника,
г. Усть-Каменогорск

Фото Ашера Свиденского

остюм монгола
должен
соответствовать
самым разным
бытовым ситуациям – едет человек
по степи, сидит в юрте или же
танцует на народном празднике.

Своеобразие климатических
условий тоже влияет на характер

одежды: существуют костюмы, предназначенные для разных времен
года.

Культура Монголии находится под большим влиянием традиционного
кочевого образа жизни, тибетского буддизма, китайской и русской
культур.

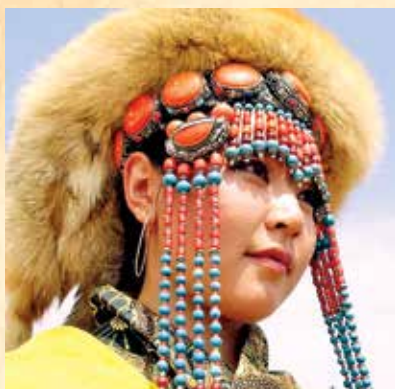
В летний период в Монголии принято носить легкий халат, который
называется *тэрлэ*. На турецком языке есть слово «*тэрлик*» – летние
башмаки, шлепанцы, а в буквальном переводе – «предназначенный
для пота». Весной и осенью надевают ватный халат *ховонтэй дээл* или

халат на ягнячьей овчине хурган. В этот же сезон надевают халат на овчине из ягненка хурган дотертой *дээл*. Зимой носят стеганный овчинный халат, который напоминает шубу и называется *цагаан нэхий дээл*. Халат запахиивается слева направо, застегивается у ворота и подпоясывается широким многометровым оранжевым кушаком, который несколько раз оборачивают вокруг тела, он достигает в длину до 3-5 метров. Кушак служит для утепления области поясицы при частой верховой езде и служит для защиты от воспаления легких и заболеваний радикулитом. В степных условиях *дээл* может послужить «экстренной» постелью – на одну часть можно лечь, а другой укрыться. *Дээл* носят как мужчины, так и женщины, потому что разницы в покрое нет. Он закрывает ноги при ходьбе и при верховой езде, отчего ноги не замерзают даже в сильный мороз. Высокий воротник оберегает от болезней горла. По сей день *дээл* с удовольствием носят и в праздники, и в будни. В качестве повседневной одежды *дээл* в основном одевают люди преклонного возраста. Их костюм неярок, скромнен. Молодежь носит стилизованные *дээл* и предпочитает более красочные и элгантные одежды. В женском костюме существуют различия между одеждой девушки и замужней женщины. Костюм замужней богаче, благодаря отделке и украшениям. Насчитывается около 400 видов монгольского *дээл* и 10 видов поясов. Еще во времена Чингисхана существовала всегосударственная регламентация одежды и ее цвета.

Материалы, которые использовались для изготовления одежды в Монголии, различны. Это шкуры диких или домашних животных, различные сорта овечьего меха и диких животных, кожа и замша, ткани из шелка и шерсти, которые привозили из Китая и Передней Азии, хлопчатобумажная ткань. Материал могли подкрашивать естественными красками. Зимние *дээл* шили из овчин, мех находился внутри, наружная часть обшивалась материалом и украшалась цветным узором.

Карманов в монгольской одежде нет. Их заменяет пазуха, образуемая внутренней и внешней полами халата. Мужчины носят там кисет с табаком и другие необходимые в быту вещи. Женщины в зависимости от положения и богатства носили множество украшений: серьги, накосники,

массивные серебряные нагрудники с кораллами и бирюзой. Они изготавливали в старину сложные «крылатые» прически, поверх которых надевали серебряные украшения.

Свадебное *дээл* молодоженов шьют, используя национальные монгольские элементы. Невесте в качестве приданого в обязательном порядке шили новое добротное *дээл*. После революции форма рукавов и воротников, особенно дизайн женского *дээл*, изменились, и после этого женское *дээл* стали называть «*гэргийн дээл*» – «*дээл* жены, замужней женщины».

Одежда разных социальных групп одинакова по крою, различна по материалу и отделке. У князей и чиновников были в употреблении широкие халаты китайского и маньчжурского образца. У маньчжуров также заимствована *курма* – широкая, застегивающаяся на груди кофта, надеваемая поверх халата. Халат подпоясывался широким матерчатым поясом длиной 7-8 м., шириной 40 см. За пояс мужчины заправляется *далин* – кисет для табака. Он похож на вытянутый четырехугольник с разрезом в центре и украшениями со всех сторон. Его носят, заправив за пояс наполовину, чтобы украшения были друг над другом. На пояс носят нож в ножнах, огниво и кремь. Они прикрепляются пуговицами или тесемками с пряжками. Пояс – необходимая деталь одежды, является символом достоинства личности. Например, замужние женщины раньше не носили пояса. В монгольском языке существует для обозначения женщины без пояса термин *бусгуй* – «беспоясная», для мужчин *бустэй* – «с поясом», от слова *бус* – пояс. Сейчас почти все женщины носят пояс, что иногда вызывает недовольство у стариков. Когда на улице шел дождь, поверх халата надевался плащ *цув* из красного сукна с желтой каймой. Передние полы у него короткие, до талии, сзади – разрез до талии. К нему имеется капюшон в форме четырехугольника, закругленный по одному углу на затылке. К передним концам капюшона были пришиты тесемки. Сам капюшон к плащу не пришивался.

Фото с сайта ugluu.mn

Фото с сайта sport.news.mn

Фото с сайта mongolianislam.mn

Свой отпечаток накладывает на одежду и возраст ее обладателя. В прошлом веке по цвету и качеству ткани, из которой было изготовлено дээл, можно было определить, к какому сословию относится человек. При выборе дээл монголы предпочитали яркие цвета. Красный цвет

ассоциировался с пылающим огнем, который в традиционной символике трактовался как приносящий удачу и жизненную силу. В настоящее время монголки предпочитают более спокойные цвета: темно-синий, бежевый, коричневый, серый, темно-зеленый. А мужчины – черный, коричневый, темно-коричневый, серый. Мужское дээл в отличие от женского окантовывают из той же ткани, из которого сшито само дээл. Дээл шьют из шелка, сатина, далимбы, бархата, парчи. Нарядные дээл шили из атласных шелковых тканей. Пуговицы для дээл изготавливались из драгоценных и полудрагоценных камней, из золота и серебра.

С давних времен монголы носили халат с косым бортом «Ташуу

Фото с сайта ughu.mn

Фото с сайта ugluu.mn

Фото с сайта mongolianislam.mn

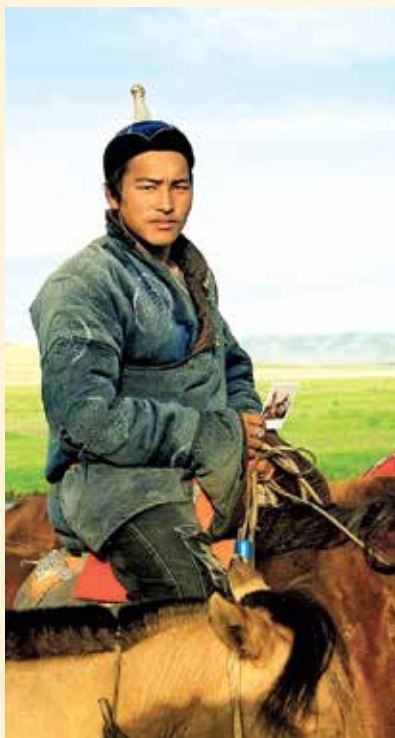
Фото с сайта srazumatama.ru

Фото с сайта nud.mn

Фото с сайта equineworld.ru

энгэртэй дээл» и халат, напоминающий длинную безрукавку с прямым бортом «Задгай энгэртэй дээл». Конструкция одежды, сочетание цветов, орнаментальные украшения говорят о древней культуре монгольского народа.

Очень популярным является халат с прямоугольным бортом «Дурозлжин энгэртэй дээл». И сейчас монголы продолжают носить халаты с косыми бортами «Ташуу энгэртэй» и прямоугольными бортами «Дурбэлжин энгэртэй дээл».

Изготовление одежды с древних времен считалось искусством. Было много мастеров, которые славились своими золотыми руками. Одежда шьется не только женщинами, но и мужчинами. От портного требовались самые разнообразные знания и умения. Он был одновременно и художником, и вышивальщиком, и клейщиком, и стегальщиком, знал символы орнамента, символику цветов и их сочетаний. Символика одежды представляет наибольший интерес. К примеру, устремленная к небу остроконечная верхушка шапки, покоящаяся на куполообразном основании – символ процветания, благополучия. Петелька на верхушке сампина у шапки означает луну, узелок сампина – прочность, крепость, нижняя часть сампина («тав») – солнце. Вниз от тава отходят 4 полосы, которые обозначали очаг и 32 прошивки – солнечные лучи. Сампин и прошивки бывают на большинстве шапок, цвета сампина – обычно красный или коричневый. Широкое применение в отделке костюма получила вышивка разных видов – строчная, стежковая и т.д.

Народные одежды в Монголии были в основном коричневого и синего цветов. Известно, что Монголию населяют разные народности – халха, буряты, дербеты, торгуты, барга, дариганга, узумчины, байты, урянхайцы, хотоны, мингаты, захчины, дархаты, олеты, казахи. Само собой, национальные различия не могли не сказаться в одежде: ее конструкции, цвета, покрою, формы. Например, в костюме халхасца преобладают синий и коричневый цвета, в костюме бурят – синий, в костюме хотона – темные цвета. Почти все национальности для обшивки борта используют полоску черного бархата, которую обшивают по самому краю борта. Женские безрукавки «Ууж» в общем сходны, но и в их конструкции наблюдаются отдельные различия. Халхаские и мингатские женщины носят одежду с высокими буфами на рукавах, но у халхасок стежки на буфах расположены горизонтально, а у мингатов – вертикально. Некоторые мужчины носят халаты с разрезом, как у женщин. Сегодня мотивы монгольской традиционной одежды используют в своих коллекциях даже именитые модельеры. □

Больница Пундан Чесен

КОРЕЙСКИЙ ФЕНОМЕН

Ким Хан Кю

Пак Ен Мин

Ким Дон Чхоль

Увы, сегодня редко встретишь абсолютно здорового человека! У каждого второго какие-то проблемы со здоровьем. То ли экология виновата, то ли неправильный образ жизни, то ли недостаточно развита сфера оказания медицинских услуг. В нашей стране вопросы здравоохранения, конечно же, являются одними из самых важных. Открываются новые медицинские центры, клиники, научно-исследовательские центры. Наши именитые медики совершают открытия, делают все более сложные и сложные операции, спасая сотни жизней. Однако к специалистам высокого класса (а их единицы!) всегда огромная очередь из страждущих. А время порой не терпит, и тогда казахстанцы ищут иной выход, обращаясь к иностранным специалистам.

В последние годы, наряду с европейскими и израильскими клиниками, все более популярным становится корейское направление. Южная Корея – один из самых надежных партнеров нашей страны во многих отраслях, а теперь и в медицине. Корефее корейской медицины приезжают к нам консультировать нуждающихся в сложных операциях, дают назначения, предлагают услуги своих клиник.

Клиник в Южной Корее много. Здоровье населения находится в центре внимания государства, потому что человек, здоровый духом и телом, способен принести больше пользы родной стране. Очень интересны программы долголетия: стариков здесь любят и охотно изучают проблемы старения, чтобы бороться с так называемыми возрастными болезнями наиболее эффективно. На высоком уровне пластическая хирургия: на улицах Сеула и окрестных городов столько красивых людей с высокими скулами, стройными ногами и широко раскрытыми глазами. На местных телеканалах больше всего телепередач о том, как стать красивым или красивой. Культ красоты (пусть даже слегка искусственной!) присутствует во всем. И при этом никаких излишеств – чрезмерно накаченных губ, силиконовой груди невероятных размеров и прочего. Все в меру, все изящно и естественно. Благодаря чудо-хирургам!

Клиники рассчитаны на любой, скажем так, кошелек. Есть очень дорогие, где вам придется выложить достаточно большую сумму за одно только комплексное обследование. Но там, где большой поток посетителей, и внимания к вашей персоне будет гораздо меньше. Хотя для корейцев абсолютно неважно, кто вы – король или обычный пенсионер. Они добры и улыбкивы, и всегда готовы оказать услугу каждому. ▶

МНОГОЛИКИЙ МИР

благодарительность

Но... в любой стране нужно искать не клинику, какой бы разрекламированной она не была, а СПЕЦИАЛИСТА. Человека, способного распознать болезнь, поставить правильный диагноз, и... дать надежду на выздоровление. И такие чудо-врачи есть в одной из клиник, находящихся не в самой столице Южной Кореи, а буквально в 17 километрах от нее, в провинциальном городке Пундан, который иначе называют еще «Новым городом №1». Город очень красивый, зеленый, с хорошо развитой инфраструктурой, бесчисленным количеством всевозможных кафешек, ресторанчиков, современных супермаркетов, маленьких скверов и парков, музеев и картинных галерей.

У этой клиники есть свой слоган: звучит он не совсем по-русски, зато очень душевно и отражает суть корейской медицины, и в частности, больницы ПУНДАН ЧЕСЕН. Про себя они говорят так: «Больница

– близкая как сосед. Медперсонал – близкий как семья. Мы – больница, охраняющая счастье». Надо полагать, под «счастьем» наши друзья подразумевают «здоровье»!

В центре медицинского осмотра больницы Пундан Чесен специалисты используют новейшее медицинское оборудование и системы цифровой медицинской информации.

Для ранней диагностики и профилактики болезней желательно проходить комплексное медицинское обследование каждый год, в особенности, если:

- в повседневной жизни Вы часто чувствуете усталость,
- цвет Вашего лица стал бледнее, Вы чувствуете головные боли или головокружение,
- у Вас частая одышка, когда Вы поднимаетесь по лестнице,
- Вы испытываете сильную жажду или имеете частое мочеиспускание,
- часто простужаетесь, независимо от времени года,
- испытываете дискомфорт в животе, у Вас запор или диарея,
- у Вас имеются генетические причины семейного анамнеза: артериальная гипертензия, сахарный диабет, рак и прочие заболевания среди членов семьи.

В дополнение к программе комплексного обследования можно пройти обследование по выбору, например, пищеварительной системы, то есть эндоскопию и колоноскопию, во сне, КТ, МРТ, МРА, специальное обследование сердца, головного мозга, денситометрию (определение минеральной плотности костей), обследование на остеопороз, остеопению и так далее. В этой клинике работают лучшие специалисты, которые прошли обучение и практику в знаменитых медицинских учреждениях Европы и Америки. Некоторых из них нередко приглашают читать лекции и проводить сложные операции в университетах и клиниках США и Японии. Директор больницы Пундан Чесен доктор

ЧОНГ Бонг Соп (кстати, большой специалист в области сосудистых заболеваний мозга) собрал в своей клинике самых известных в стране врачей, обладающих высокими учеными званиями и огромным опытом. Он говорит: «Мы живем в век информации – в эпоху, когда человек обязан владеть лучшими знаниями для того, чтобы использовать их во благо свое и своих близких. Наша цель – создать общество с хорошим здоровьем и долголетием. Мы стремимся обеспечить соотечественникам и гостям нашей страны лучшее медицинское обслуживание, развиваться как наиболее предпочтительная больница для пациентов и их семей. Я хочу, чтобы в каждой семье было больше смеха и крепкого здоровья!»

Больница Пундан Чесен была основана в 1998 году. Она первой в Корее внедрила новые информационные технологии в области медицины – OCS, PACS, EMR. В клинике имеется 25 отделений и 13 специальных центров, 622 койко-места, 1260 сотрудников день и ночь заботятся о вашем здоровье. За последние 15 лет число амбулаторных пациентов составило 6 млн. 480 тысяч человек, а число сложных операций – 120 тысяч.

Центр пластической хирургии и реконструкции от ожогов возглавляет доктор КИМ Дон Чхоль, президент Ассоциации Кореи по ожогам, сделавший более 15000 успешных операций по косметической хирургии.

Лечение ГЦК в центре гепатологии проводит доктор ПАК Ён Мин, единственный в регионе специалист по пересадке печени, имеющий богатый опыт в области молекулярной биологии путем генетического тестирования на вирусы.

И, несомненно, лучшим специалистом по опухолям головного мозга является доктор КИМ Хан Кю. Этот обаятельный человек с прекрасным знанием английского языка, что облегчает общение с иностранными пациентами, дарит отчаявшимся людям...НАДЕЖДУ. Надежду на успешный исход сложнейшей операции и полное выздоровление. Он обучался в Институте основания черепа в США, читает лекции и проводит операции в Японии и Америке, куда его часто приглашают на консилиумы. Ежегодно доктор проводит более 200 операций по хирургии основания черепа, выполнил более 4000 операций по трепанации черепа. Неслучайно именно он является директором отделения основания черепа Всемирной ассоциации нейрохирургии, председателем Ассоциации цереброваскулярной хирургии, и не так давно избран председателем Ассоциации цереброваскулярной хирургии Кореи и Японии. Эти специалисты творят настоящие чудеса, вытаскивая больных буквально с того света!

И если вы сомневаетесь в диагнозе или, наоборот, он пугает вас – обращайтесь именно в эту клинику! Здесь открыт международный департамент медицинского туризма, где работают грамотные специалисты, готовые помочь в любом вопросе. Берегите себя и свое здоровье!

Южнокорейские медики не чужды благотворительности. Несколько раз в год они приезжают в Казахстан и проводят бесплатные консультации для тех, кто нуждается в диагностике и лечении сложнейших заболеваний. 🇰🇷

Директор больницы Чонг Бонг Соп, генеральный менеджер Ан Ёнг Джун, координатор Пак Су Хён, сотрудники компании "Korea Vision Tour" – Евгения Шерай, Евгения Букреева

МНОГОЛИКИЙ МИР

Кино

«БЫТЬ ИЛИ НЕ БЫТЬ?»

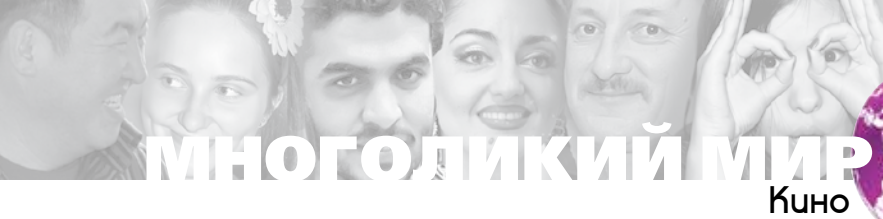
Этот фильм надо смотреть... В тишине. Наедине со своей совестью. Задавая себе один и тот же вопрос: «Быть или не быть?». Имеешь ли ты право НЕ БЫТЬ, когда они, ДРУГИЕ, каждым днем своей невероятной жизни отвечают на этот вопрос утвердительно? Имеем ли мы ПРАВО не быть милосердными, сострадающими, спешащими помочь тем, кого судьба наградила сердцем чистым и прекрасным, но лишила речи, слуха, свободы движения?!

Азиз Заиров, один из авторов этого пронзительно-шемящего фильма, попросил меня написать рецензию. Я посмотрела фильм, и сердце мое чуть не разорвалось от сострадания. Но за весь фильм я не проронила ни слезинки. Нет, это отнюдь не плаксивая картина о несчастной доле сломленного неизлечимым недугом человека. Это фильм о мужестве. О преодолении обстоятельств. О силе духа. О великой силе настоящего ТАЛАНТА.

АВТОРСКАЯ МОТИВАЦИЯ:

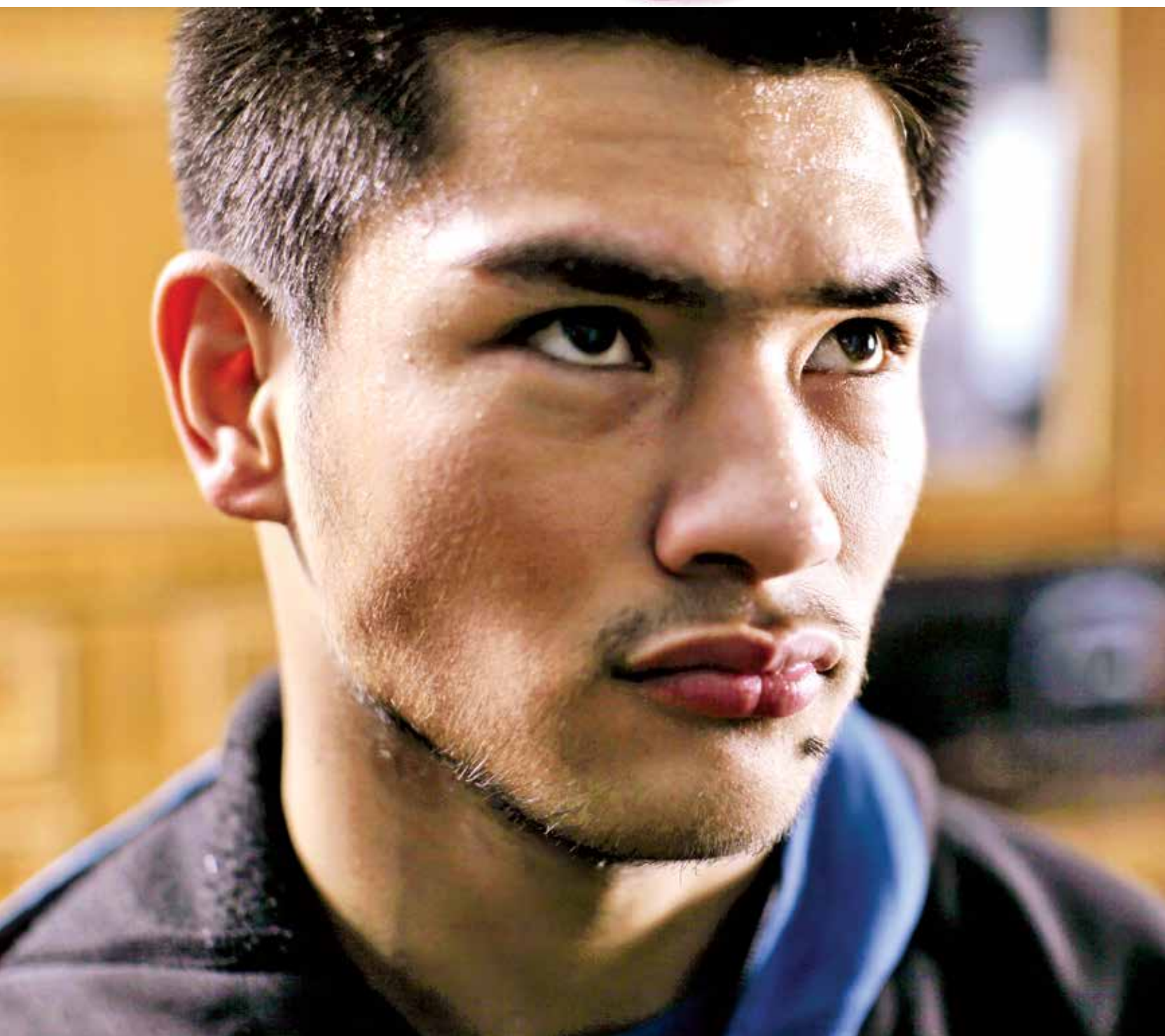
Тахир Умаров, исполнитель главной роли, ученик Реабилитационного центра «АРДИ» («Ассоциация родителей детей-инвалидов») в реальной

МНОГОЛИКИЙ МИР

Кино

СПРАВКА:

Съемочная группа:

Режиссеры-постановщики: Азиз Заиров, Мухамед Мамырбеков.
Авторы сценария: Азиз Заиров, Мухамед Мамырбеков.
Оператор-постановщик: Кайрат Темиргалиев, Сакен Битаев.
Художник-постановщик: Наталия Баженова.
Композитор: Асель Омарова.
Исполнительный продюсер: Бейбутжан Муслимов.
Продюсеры: Асия Ахтанова, Азиз Заиров

В ролях:

Гамлет, Тахир – Тахир Умаров
Офелия, Соседка – Малика Байсеитова
В фильме играют ученики Реабилитационного центра «АРДИ» (Ассоциация Родителей Детей – инвалидов).

жизни мечтает стать актером. Его диагноз – детский церебральный паралич. Кроме того, что он прикован к инвалидной коляске, он еще заикается, и шансов реализовать свою мечту у Тахира практически нет. Мы создали этот проект для того, чтобы дать юноше возможность воплотить свою мечту в реальность, раскрыть свой актерский и человеческий потенциал, помочь ему интегрироваться в обществе. Среди людей с инвалидностью очень много талантов. Поэтому практически все роли в этом фильме играют молодые люди с ограниченными возможностями. Каждая секунда жизни дается им невероятным трудом и вынуждает их ставить перед собой вопрос: «Быть или не быть?» И, несмотря на драматизм их существования, они отвечают – БЫТЬ!

СИНОПСИС:

Тахир, молодой инвалид-колясочник, мечтает стать актером и репетирует монолог Гамлета «Быть или не быть?». Родные уходят на работу, он остается дома один. Тахир топит печку, готовит завтрак, кормит собачку, занимается спортом.

И у него остается время для репетиции. В зале у него импровизированный театр, шторы на дверях служат театральным занавесом. Он переодевается в костюм Гамлета и вдруг замечает в соседской голубятне, напротив своего дома, красивую девушку. Тахир читает монолог Гамлета перед девушкой, чтобы понравиться ей: он тайно влюблен в нее.

Тахир читает монолог с таким чувством, что девушка начинает восхищаться его талантом. Соседка со слезами на глазах благодарно аплодирует Тахиру, и юноша решает, что покорила ее.

Монологу Тахир отдает все силы и безмятежно засыпает. Во сне Тахир видит себя в образе настоящего Гамлета: он восседает в мантии в снежном поле и смотрит на приближающуюся к нему прекрасную Офелию-соседку...

Она подходит к Гамлету, берет за руки и увлекает за собой. Тут происходит чудо – Гамлет встает на ноги и зачарованно идет за ней! Когда мантия сползает на снег, то вместо королевского трона открывается инвалидная коляска...

К дому Тахира подъезжает инватакси, водитель стучит по воротам и звонит Тахиру на сотовый телефон.

Гамлет и Офелия кружат в вальсе на белоснежном поле...

Тахир, проснувшись, кидается к звонящему сотовому телефону, хватая его, но его кривые пальцы не удерживают трубку, она выскальзывает на пол и рассыпается вдребезги от удара... ▶

Водитель инвтакси, не дозвонившись до Тахира, садится за руль. Машина с трупой актеров уезжает...

Тахир выскакивает на коленях на улицу, видит уезжающую машину и кричит! Но его не слышат. Он падает в снег и в отчаянии бьет кулаками по земле...

Соседка выходит из своего дома и видит лежащего на снегу Тахира. Она бежит к нему, помогает встать. Тахир и соседка встречаются взглядами...

Смутившись, соседка берет Тахира за руку и ведет его к дому. Тахир целует соседке руку. Она вырывает ее и бежит к подъехавшей машине. Девушка обнимает парня, вышедшего из машины с букетом роз, и они вдвоем с жалостью смотрят на Тахира...

Соседка подходит к нему, вкладывает в его руку букет роз и гладит по плечу. Тахир недовольно хмурится и нервно дергает плечом. Соседка со слезами на глазах возвращается к своему парню, он надевает ей на палец кольцо. Девушка крепко обнимает парня, и улыбается. Тахир одиноко стоит на коленях, в одной руке висит безжизненно повисший букет роз, а в другой нелепая беретка с торчащим пером...

Тахир возвращается домой. Войдя в коридор, обессиленно опускается у стены. Он швыряет берет, стягивает с себя куртку и нервно высвобождается из ее рукавов. Тахир ползет на коленях в комнату, скидывая с себя камзол. Он не может расстегнуть пуговицы на рубашке, и в бешенстве разрывает ее на себе, вваливается в комнату и разбивает в кровь кулаки об шкаф. На столе он замечает фото Офелии...

Он подходит к столу, взмахом руки опрокидывает фото на пол, и под ней открывается фото умершей мамы – рука Тахира замирает в воздухе...

Тахир срывает со стены фотографии гамлетов, в ярости скидывает со стола на пол книжные полки, шахматы и все остальное. Он падает на пол и разрывает в клочья фото Офелий...

Тахир подползает к двери, пытается встать и самостоятельно пойти. Но он падает на спину и бьется в истерику. Тахир кусает свои уродливые руки и бьется всем своим увечным телом об пол.

...Тахир, накиннув на шею жгут, вешается на своих собственных ходунках. В поле Гамлет сбрасывает с себя мантию, выбрасывает меч, признав свое поражение, уезжает вдаль...

Во двор Тахира залетает разноцветный мячик. Детские голоса за воротами зовут Тахира, просят вернуть им мяч. Панорама по комнате: на полу валяются в беспорядке книги, порванные фотографии, шахматные фигуры, опрокинутые на бок ходунки. Тахир лежит на спине, замечает фото матери на полу, поднимает его и кладет на пустой стол. Книгу Шекспира и помятое фото Офелии кладет рядом...

Тахир на коленях выходит на улицу. Берет мячик в руки, смотрит в небо и шепчет – «Офелия!»

В небе кружат белокрылые голуби соседки...

Гамлет в поле задумчиво и грустно смотрит на голубей. Он падает на колени, воздев руки к небу, и произносит: «В твоих молитвах, нимфа, да вспомнятся мои грехи...»

Тахир подходит к калитке и отдает мяч двум соседским мальчикам. Дети играют в футбол у дома Тахира. Тахир безучастно сидит возле них на коленях и с грустью наблюдает за ними. Один из мальчиков замечает Тахира и пинает ему мяч, Тахир вовлекается в игру. Два раза он пытается поймать мяч, но неудачно. На третий раз Тахир ловит мяч. Дети ликуют. Тахир торжественно поднимает мяч над головой. На его лице счастливая улыбка...

«ЗА» И «ПРОТИВ» СОБСТВЕННОГО «Я» (экскурс в психологию директора театра)

Наталья ИНЖЕВСКАЯ,
г. Караганда

Нет, нет и нет!.. Вы не услышите ничего о том, как тяжела директорская доля или кого назначают на эту должность и по какому принципу. Мне самой всегда было интересно знать, почему одного человека прельщает труд руководителя как возможность «порулить», другого воздвигают на это вожаемое кресло, а третьи просто лелеют мечту им стать в течение всей своей профессиональной деятельности и ни о чем больше не думают.

Этот человек никогда не «бежал» в должность, не стремился стать администратором. Сложные годы последнего десятилетия XX века спровоцировали многие моменты в жизни любого из нашего поколения, подчас судьбоносные, больше негативные, реже счастливые и многообещающие. Красивый, молодой, 32-летний

артист, уже прошедший замечательную школу Алматинской консерватории и стажировку в самой Италии – «мекке» всех оперных исполнителей, в 1994 году перешагнул порог Карагандинского театра музыкальной комедии. Его бархатный баритон волновал зрителей, его профессионализм и актерское дарование отлично принимались в труппе, личная жизнь устроена и гармонична. И возраст, и предназначение – все сложилось в судьбе, все определилось. Осталось только работать и жить, дышать воздухом театра – и идти дальше! И это не «сладенько», если кто-то так представил себе начало пути этого человека. Это было уже продолжение всех его серьезных сомнений, бессонных ночей и долгих дней в работе над собой и своим «я» как человека и артиста. Амантай Ибраев в 1998 году становится руководителем театра, на сцене которого он поет до сих пор. В тридцать шесть лет взять на себя большой груз проблем, ответственность за человеческие судьбы и путь развития театра при наличии вакансий самых необходимых помощников – главных дирижера, режиссера, балетмейстера, что это как не поступок обреченного на поражение юнца-директора?! Может, кто-то и когда-то думал именно таким образом, но судьба распорядилась в данном случае весьма корректно, без промаха и тени смущения: Амантай Ибраев был прирожденным руководителем, хотя этой должности нигде и никто не обучает. Он был готов отвечать за всех, предлагать реальный путь ►

◀ движения вперед, обозначать перспективы в достижении вершин развития театра и выхода на рубежи мирового театрального признания. Предвидел ли Амантай Ибраев тогда, что имидж театра сейчас будет очень высок, коллектив будет признан далеко за пределами Казахстана, а сцена театра культуры станет престижной для артистов с мировыми именами?! Он просто работал и жил театром. Я никогда не забуду его замечательные слова, сказанные мне в интервью еще в 2009 году: « Все мое существо, все мое сознание, вся моя жизнь по минутам, часам и годам, все мое счастье и любовь, все мои близкие и родные мне люди, все мои устремления и помыслы связаны с театром! Я не могу их разделить! Он во всем, что у меня есть, а то, что у меня есть, все в нем!..» Он не разделяет себя на директора и артиста, на человека и семьянина – все связано в нем органично, удивительно легко и жизнеутверждающе. Что это? Амантай Ибраев просто живет в Караганде, работает в КАТМК и очень любит, по-настоящему любит все, что он делает! Он сдержан, точен в движениях и речи в рабочем кабинете, но порывист и «вокально красноречив» в партии Дударя в опере Е.Брусиловского «Дударай». Он внимательный собеседник, очень яркий и точный по душевной организации человек, но яростный Мистер Икс в «Принцессе цирка» И.Кальмана. Он заботливый наставник, по-отечески оберегающий молодое поколение театра, пестующий таланты и дающий им право выбирать свой путь, но совершенно спокойный в момент принятия судьбоносного административного решения, когда никто не видит бурю сомнений, тревог и невероятного

напряжения у края истины. Он не позер в обычной, вне сценической жизни. Он не играет там, где нет сцены. Его естественность порой вызывает у некоторых желание повлиять, изменить что-то в пользу себя, но он не допускает даже возможности вмешаться в уже выпестованное, коллегиально обсужденное и принятое только им решение. Он прав? Да, потому что если есть хоть тень сомнения в вероятном успехе, он обязательно будет думать и взвешивать все «за» и «против», потому что умение предвидеть конечный результат принятых директором решений – это невероятный дар немногих руководителей. Наверное, здесь Амантай – как и его Абай, которого он играл в 1995 году в музыкальном спектакле «Народу отдал я любовь» – рассудителен, стремителен, ответственный и внимателен к дыханию эпохи, в своей человечности и любви к родному краю. Его собственное «я» не эгоистично в системе деятельности руководителя, но существенно влияет на все происходящее. Иначе не было бы присвоено театру звание «Академический» еще в 2000 году. Иначе не было бы и студии ростовых кукол, которая создана в радость маленьким зрителям и их родителям еще в 2002 году. Иначе не было бы и студии кукол «Буратино», присоединенной в 2003 году и получающей мощный импульс расширения и развития и по сей день. Иначе не было бы и бесплатной балетной студии, где уже третий год успешно формируется талантливая поросль балерин и танцовщиков. В течение 12 лет осуществляется и расширяется в своей реализации проект Амантая Ибраева по приглашению в репертуарные спектакли ведущих мастеров мира, значительно расширяя рамки уже знакомых постановок с солистами, которых невозможно увидеть и услышать обычному зрителю, не выезжая за пределы области. Ежегодно количество приглашенных и качественный уровень спектаклей возрастают, так как изыскиваются возможности для создания единой культурной среды со столичными и мировыми театрами. Заключенные меморандумы о сотрудничестве с театром куклы, актера, маски Арлекин (Омск) и с Белорусским государственным академическим музыкальным театром (Минск) уже реализуется во взаимных гастролях театров, значительно расширяя и обогащая культурное пространство России, Беларуси и Казахстана. Но иногда кажется, что на все продуктивные решения директора просто не должно бы «хватить», ведь он самый обычный человек и его

возможности не безграничны. Но он интересно рассуждает даже в вопросе собственной подписи на документах и автографах у поклонников – «Границы стерты, хотя состояние разное. Но всегда подпись – это решение судьбы, это ответственно. Бездумно не расписываюсь ни под чем!»

Амантай Ибраев идет дальше и ведет за собой коллектив, который ему верит, потому что все выстрадали вместе и все делали вместе. А это дорогого стоит! В рамках Международного театрально-образовательного пространства весомым и взаимовыгодным становится сотрудничество КАТМК с театрами Казани, берущее начало с форума «Науруз», а также вступление в Ассоциацию музыкальных театров России, где успешно делегации от театра участвуют в круглых столах по проблемам театров и их развития, выступают в совместных спектаклях. Наших артистов радушно встречает ТЮРКСОЙ, а Амантай Ибраев уже проводит на базе КАТМК конкурс-фестиваль «ДОCSTAR», на который в прошлом году съехались 57 молодых вокалистов из Азербайджана, Польши, Кыргызстана, России, Украины и многих городов Казахстана. В этом году фестиваль украсили представители семи театров России, Казахстана, Беларуси, Азербайджана и более 60 участников. А Амантай Ибраев, директор и артист, организатор «ДОCSTARa» и его идейный вдохновитель, сказал всем замечательные слова, в которых он весь, все его кредо и все его «я»: «С опереттой связано и все существование нашего театра, без нее не мыслят своей жизни те, кто хоть единожды почувствует ее шарм и очарование на профессиональной сцене. Быть артистом оперетты – это необъяснимое состояние, перед которым меркнут все другие возможности выступлений на

◀ иного рода сценических площадках. Великолепие и особый задор, вечный поиск воплощения и искрометность мгновений, оптимизм и неразгаданная тайна – все это живет в оперетте! Все это живет и в артистах оперетты! Наш конкурс – это преклонение перед ее величием и жизнеутверждающим чувством любви, которым пропитан даже воздух театральных коридоров и залов. Пусть лучшие исполнители будут и дальше приносить славу этому жанру! Пусть внесут свои имена в список уникальных голосов и вокалистов, способных увлечь, окружить шармом и яркостью впечатлений всех окружающих! И если мир от этого станет еще многоцветнее и лучше, значит, оперетта достойна того, чтобы ей посвящали конкурсы и прославляли ее на все времена!» И наш, единственный в регионах театр музыкальной комедии, достоин такого руководителя, преданного призванию артиста и должности директора. И поэтому на вопрос о том, какой ему нужен коллектив, он просто и ясно ответил: «Где все в гармонии, где все выстраивается вместе с руководителем!» Театру в прошлом году исполнилось 40 лет, директору в 2012 году – 50! Они полны сил и желания идти дальше к тем вершинам, которые покорят вместе.

«За» и «против» в собственном «я» директора КАТМК противоречивы в своем состоянии, но всегда умеют между собой договориться, потому что «директор – это художник. Он должен придать своему сюжету такой колорит, чтобы картина была бы признана шедевром - и не меньше!» Вот так!

<http://dostykmag.kz/>